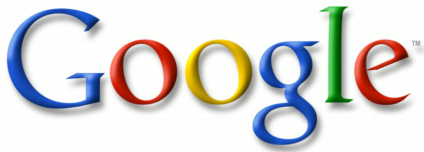

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

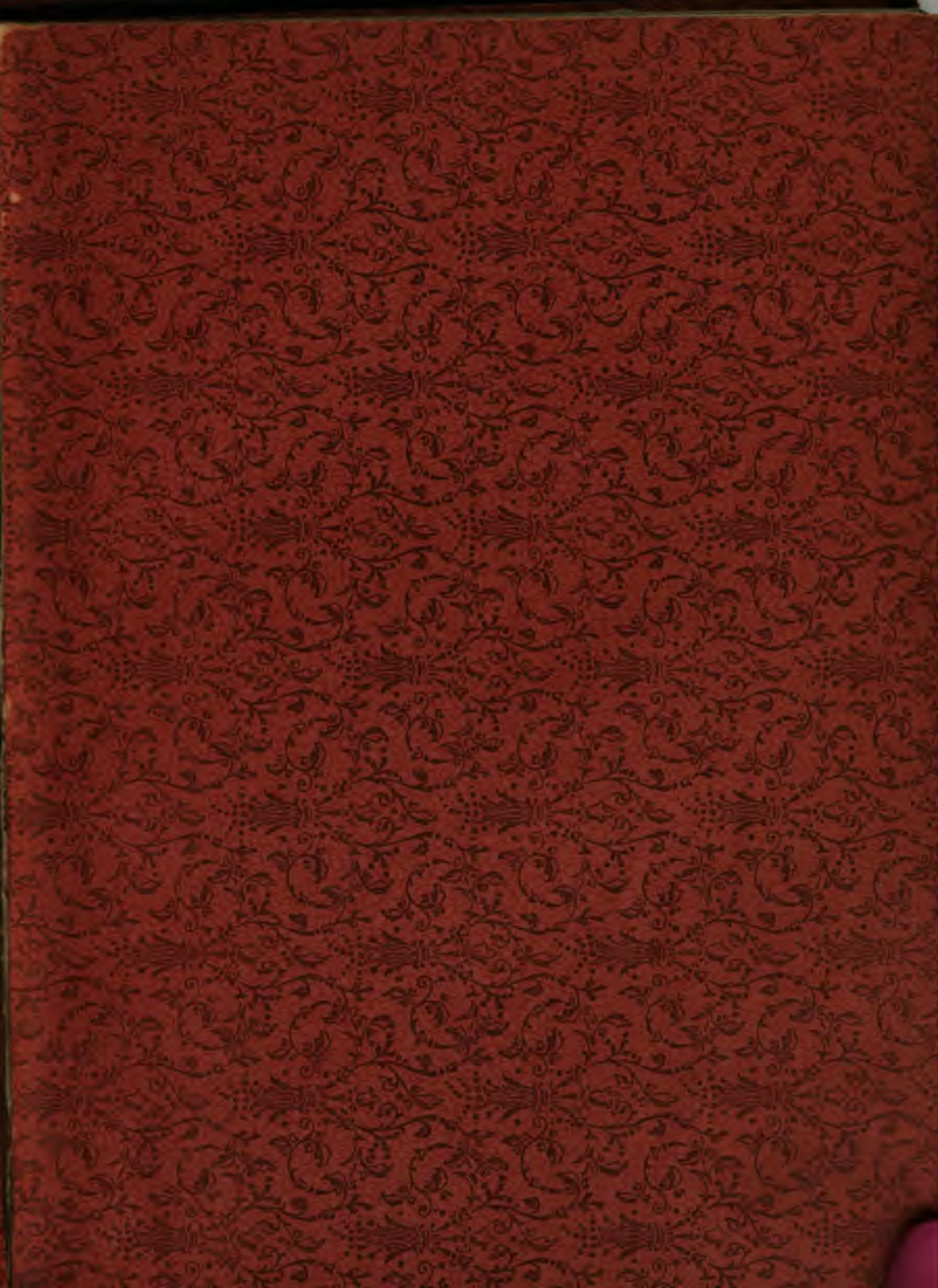

НИКОЛА I

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
ARTES SCIENTIA VERITAS

LIBRARY OF
University of
Michigan
Libraries
ARTES SCIENTIA VERITAS

бр. 43
бр. 34.
Б. С. Прица

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА

ДРАМА У ТРИ РАДЊЕ.

ОД

НИКОЛЕ I.

Друго издање.

Д. Прица 802

У НОВОМ САДУ,
ИЗДАВАЧКА КЊИЖАРНИЦА И ШТАМПАРИЈА А. ПАЈЕВИЋА.
1894.

Сва права задржана.

PG
1418
.N596
B18
1894

Dir.
Perlstein
10.8.54
89161

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

Тешко ли је ширити' крила
Кроз поворе тол'ких вала, —
Ал' још ни сад српска вила
Не би надом очајала.
Још он не би изнемог'о,
Још би Србин тренут' мог'о
Преко мора, преко гора
Својој срећи да поврви,
Да не има, ох, злотвора
Од свог млека, своје крви.

Змај-Јован Јовановић.

ЦРНОГОРКАМА.

Када преста бојна магла
Да се нашом гором вије,
Када преста топ и пушка,
И крв људска да се лије;
Кад прекиде лелек горки
Од јунака сирочади,
И матера и сестара
И невјеста њиних млади';
Кад на међе отаџбине
Сад душмана, веле, није,
И наступи дан данашњи
Неизвјесно примирије:

Ја сам браћу преосталу
Искупио, изљубио,
И за дружбу под оружјем
Лијепо им захвалио.
Вијенце смо ловорике
По заслузи дијелили,
А животе опет наше
Српству милом намјенили.
Али вама ко се може
Одужити Црногорке?
Кад *ви* само умијете
Уставити сузе горке,
Сузе, које пусти гласи
Мужа, оца, брата, сина
Из њежнијех ваших срца
Тржу, ваде из дубина!
Ви сузама остављате
Друго мјесто, друге дане,
А јуначки нас пратите
На бојеве и мејдане.
Срцу вашем спас је пречи
Опстанак нам домовине,

А пошто се битке сврше
Ожалите ко погине.
Прелијепом запијевком
Ријеђате њина дјела,
А нас живе напајате
На прегнућа друга смјела.
Босе, гладне, трудне, наге
За нама се потуцате
По граница' домовине
Да нам скромни тајин дате.
Ви нијесте од нас мање
Кад наступе живе муке,
Воде, праха и олова
Пружају нам ваше руке;
Врх прамова густог дима,
Тога праха што горимо
Крај символа, крст-слободе,
Ваш анђелски лик видимо.
Па могах ли одољети
Мога срца врућем хару,
Да и жѐнâ ја заслуге
Не изнесем на олтару?!

На олтару домовине
Ће се тамјан свети пали,
Пред слободом што су наши
Мученици основали.
Ваша чуства и врлине,
Ваше жртве и прегнуће,
Ваша љубав, срце ваше
Домољубљем вазда вруће,
Мене, сестре, занијеше
У далеко доба наше,
Када нам се царевином
Јаничари разиграше.
На сред Зете нађох жену
Вашег срца и љубави,
Ваша дјела и врлине
На уста јој хладна стави'.
Оживјех је да казује
Што је било и што бива,
И да вјечни примјер буде
Црногорских од одива.

ЛИЦА:

Иван-бег Црнојевић, *Господар Црне Горе и Зете.*

Ђорђе Црнојевић, *Нашљедник пријестола.*

Станко Црнојевић, *војвода Зетски, млађи син Иван-бегов.*

Кнез Деван, *властелин Зетски.*

Кнез Перун, *властеличић Зетски.*

Даница, *кћер Перунова.*

Марта, *њена другарица.*

Ибраим-ага, *посланик цара Мурата.*

Војвода Лале.

" **Пипо.**

" **Красо.**

" **Хото.**

" **Васо.**

" **Оливер.**

" **Дабижив.**

Војвода Калета.
„ Остоја.
Капетан Јован.
Старац, *пророк.*
Угљеша } *слуге Станкове.*
Иво }
Гуслар.
Први **рањеник.**
Други **рањеник.**
Један **часник.**
Први **војник.**
Други **војник.**
Трећи **војник.**
Осман паша }
Селим паша } *заробљеници*
Један **бег** }

Људи, жене, ђеца и војници српски и турски.

Збива се при свршетку XV. вијека у пријестоници Жабљаку и њеној околини.

ЧИН I.

ПОЈАВА I.

Жабљак. Једна одаја намјештена по укусу XV. вијека.
Станко сам.

Станко.

Живот је мучан, дан сваки гори,
„Не тако Станко!“ свако ми збори.
Не тако, мени то да се каже!
Па да сам чуван, па да ме страже,
Ка’ да сам запа’ у кућу луду,
Ил’ крупно нешто скривио суду!
„Не тако Књаже, но памет теци!“
Ка’ да сам сулуд! па хајде реци,
Да памет стечем у ову кулу,
Овако мрачну, овако трулу!
А с’ ума у њој ђаво би саша’,

Но тако хоће та мудрост наша!

(Сиједа.)

Е па ћу сиђет' да памет учим,
Па памет овђе кад сву запучим,
Изаћ' ћу онда и ја у људе,
Д'ако ми рекну: паметне луде!
Ђе си памети? Ако те има
У овој кули под сводовима,
Ил' тамо горе под ћеремиде,
О, сађи овђен, да људи виде,
Како се памет учи сједећи.
Благо ти Зето! Твој син највећи
Постаће Станко, ако се шћене!..
Ал' младост моја да овђе вене,
За ћеф глупака сред овог мрака?!
Жељан сам сунца и чиста зрака,
Жељан сам коња, жељан сам лова
И плавог неба широког крова,
Жељан сам у грм испећи брава.
Ах, то је живот и радост права!
Жељан сам дана, жељан љубави,
Жељан сам сјести на мекој трави,

Састанка жељан, милијех часа,
Жељан сам њеног анђелског гласа!

(Виче с једног прозора:)

Коњи, керови, све нек је справно!

(За себе:)

У лов нијесам био одавно.

(Нарећује се да иде у лов и прихватајући с једног чивилука оружје, најприје стријелу:)

Ова је стр'јела за лаке срне,
А мећед ако на мене грне,

(Дохватајући један кратки мач)

Вићеће ово боде ли како,
А не види ли, тад наопако!

(За тим узимајући копље)

И ово што год ваљати може.
А сада, (обрће се око себе) добри, помози,
Боже!

(Узимајући једну плоску маше њоме, да види има ли што у њој; креће пјевајући)

Мила ми је зора плава
И прољетњег јутра пара,
Кад се лако поразмакне
Након сунца, дана цара;

Кад обгрли врх од горе
И спушта се низ главице,
Као милој око врата
Кад се проспу плетенице.

(Долази Ђорђе носећи под руком навиљак разних карата.)

Ђорђе.

Ја иђах к теби, ти у лов ка'да,
А има посла, а има рада;
Сјутра је савјет код оца Ива,
Одавно у њем' нијеси бива',
Па му је жао, па ме послао,
Да бих те с овим ја упознао.
Ја иђах к теби, ти ево пође. . . .

Станко.

О, за то ништа, мој мили Ђорђе,
Но да сједнемо, па причај што је.

(Сједају)

Ђорђе.

(Пружа Станку једну артију)

Уговор један с Млецима то је.

Станко.

(Претрчи га очима па га лагано намиче на копље а да Ђорђе не види; за себе:)

Уговор к врагу!

Ђорђе.

Из Дубровника...

Станко (за себе)

Ах, ја сам ситан тих република!

Ђорђе.

Кнез и властела славнога града
Жале се промет њихов да страда....

Станко.

Жале се! Исток изјеше цио,
Перпер им нигђе враг неби скрио,
Но, ка' стрв вране, опазе пару;
Служе Турцима, служе Ћесару,
Једнако Христу и Мухамеду,
Па и нас хоће сад да изједу.

Ђорђе.

(Дајавући му друго писмо)

Дубровник тражи
Закон царине да се ублажи
На рукотворства и сировине.

Станко.

Њина лукаства, њине мудрине!
Тек да огуле, да пару стеку,
Нашој простоти та браћа реку:
Све што је наше, о, то је ваше
А у њих пређе све што је наше!

(Прима писмо и намиче га на копље.)

Ђорђе.

То није тако ил' не знаш ништа.
Српски је брат, са српског огњишта,
Милога сваки син Дубровника.
Од вазда нам је Дубровник дика,
Богаством својим залога скупа,
Мудрошћу глава српскога трупа;
У цио Исток и у сва мора

Катарке њиног бродовља, гора,
Словенске св'јету истичу боје,
Нашки му морнар смијели поје,
У сваку луку на океане
Част нам наносе са сваке стране!

Станко.

Криво се куну а криво мјере
Та наша браћа западне вјере;
Рим, вјера њина — провала, зјало,
У ком је наше братинство пало!

Ђорђе.

Како за кога, за мене није;
Ко тако мисли, нека се скрије,
Опака миса' та нек се губи!
Дубровник Зету ка' сестру љуби,
А она њега признаје братом;
Тако се исто своји с Хрватом.
Зар православље и латиница
Нашему брству да је гробница?
Зашто нам Руси ближи би били,
Или за длаку Бугари мили'?

Црни попови с обије стране
Да они могу мени да бране,
Да ја не љубим, као год ове,
Хрватску браћу, те соколове?!
Прођи се стварат' рад вјере бруку,
С братом се држи руку под руку!

(Давајући му треће писмо.)

Ово нам пишу из Смедерева;
Тамо је мука, тамо је врева
У народ Ђурђев, а све с Јерине,
Неправде многе тамо се чине!

Станко.

(Набадајући на копље и ово писмо)

Худа Гркиња! . . .

Ђорђе.

Ласно би мога'
Деспот овамо добјежат' с тога.

Станко.

Па нека дође, за то је лако.

Ђорђе.

Еј, није брате бащ лако тако;
Турцима мило то бити не ће,
Цар нам пријети и на нас креће;
Добро је веље одложит' муку,
Д'ако нам у то ко пружи руку.

Станко.
(Мало замишљено).

Би ли нам брате у случај нужде,
Помога' Млечић и твој таст Дужде?

Ђорђе.
(Давајући му још нека писма.)

Извјесно не знам.

Станко.

То друго што је?

Ђорђе.

Ствари домаће. (Пружајућ му 4.-то писмо)
А писмо то је
Синоћ нам дошло од Скендер-бега
С поздравом пука албанског свега.

Помоћ нам траже. Бога не штеде,
Да војску једну тамо поведе
Ил' отац Иво, ја ил' ти брате,
Па да нам добро за добро врате.

Станко.

О, драги Ђорђе. оца замоли,
Да пођем тамо ја. да-ну оли?
(Грли га).
Може бит' тамо стећи ћу славу;
А то остало грије ми главу. —
Сад пођох у лов из ове тмине,
Ваздух да сркнем здрав са планине,
А кад изидем на врх Бобије
Читаћу тамо — ове хартије.
(Показује му их на копљу, одлази пјевајући.)

Бан Баоши једно вече
У језеро прстен паде,
Па језеро заклињаше
Да му опет прстен даде;

А оно се немилосно
Врху њега заклопило:

Водо! — Балша поче клети —
Од тебе се већ не пило!

И по тада веле, није
Воде никад капи пио
Но је жеђу грла свога
Само вином бан гасио.
Живио Баоша и сви јунаци!

Ђорђе (за себе)

Ово су управ лудости знаци!
(Зове га)
Станко! Послушај, чујеш ли, брате?!
(Станко се враћа.)
Та писма треба да се поврате
Опет у савјет; та писма која
Копљем прошива манитост твоја!

Станко.
(Давајући му писма с копља)

За писма коме ако је стало,
Ево их овђен. . . .

Ђорђе.
(Узимајући живо писма).
Тебе је мало,
Ја виђу, стало за име твоје.

Станко.
Свакоме своје, а мени моје!

Ђорђе.
Твоја је лудост и вјетрогонство...

Станко.
А теби, оцу, — ето господство!

Ђорђе.
Ти си наш Станко и све је наше.

Станко.
Властан нијесам од једне чаше!

Ђорђе.
Тако што мож' ли рећи од руге?!
Дворови, благо, коњи и слуге
Заједно до сад је ли ни било?

Станко.

Е таман мени није то мило . . .

Ђорђе.

Отац се Иво примиче гробу;
Доклен је жив још, ти за диобу
Не збори, чоче, да се не чује,
Да отац јадни не јадикује!
А све ће својим временом поћи,
Тал ће ти братски од брата доћи:
Ствар је природна и са свим проста.

Станко.

(За себе)

Ни сва Србија није ми доста!

Ђорђе.

А спрама земље, каквог је стања,
Доста је блага, доста имања.
Не мож' ли са мном под једно племе,
Ето ти благо, а круна мене.

Станко.

С тобом бих, брате, мога' некако,
Ал' са Латинком не ћу никако!
Да у крв нашу латинска уђе,
У крв јуначку једна кап туђе
Може се озват' у нараштаје,
Па нешто танко на дом остаје.

Ђорђе.

Ја сам тек вјерен, она ме чека.

Станко.

Крв је латинска блиједа, мека,
А ова земља за вођу хоће
Онога који, онога што ће
Парати муку што народ пара:
Меков не ваља за Господара!
Наш трон уздигнут чак у облаке
Ђетића треба с громом у шаке,
Да сабљу оштру ка' муња паше,
Док се над главе разведри наше!

Ђорђе.

Бог како за то осуди брате!
Нијесам, чоче, још сабра' свате,
А већ ми пород ти строго судиш!

Станко.

Рад бих знат' да ли Латинку
љубиш?
— И тамо оне љубит' се могу —
Не љубиш ли је, брате, по Богу,
Ах немој амо да она дође!
Латинка није за тебе Ђорђе,
Но жена нашка, од нашке ћуди,
А има кућа, а има људи,
Војвода, кнеза и властелина,
Кћери им красне, пуне врлина —
Не ћу далеко, ја знадем двије:
Капетан' Јова, кнеза Милије
Кћери су дивне, госпође праве,
Крви јуначке и крви здраве.

Ђорђе.

(За себе).

Ето их теби, ал' знаћеш сада
Како ли тешко на душу пада,
Када се тиче у наклоности!
Зларад ћу тебе мало убости.

(Јасно).

Оне су људске, није им мане
С ни једне руке, с ни једне стране.
Латинки прстен кад би скратио,
С једном бих другом ја сретниј' био,
С неком отолен, оли знат', брате,

(Станко се трза).

Од властелинка што мајку прате?!
О, то је упис и љепотица!

Станко.

Реци јој име! . . реци!

Ђорђе.

Даница!

(Одлази Ђорђе.)

Станко.

Што?... она моја? Ах пуцај
громе!
С темеља падај Иванов доме!
Даница, рече! јест или није?
О жене, жене, отровне змије!
Можда с Балшине круне варнице
Срцем ти, умом, трепћу, Данице?
Ах мајко, мајко, ти си ми крива,
Када ме роди и даде жива,
Што ми вратићем тад не засука,
Но да се мучим овијех мука!
Ђорђији зашто дан прије даде,
Кад двије круне ти не имаде?!
Она му проста при јаду била,
Што се за оца нашега слила!
С прворођењем право га чека,
Давалац круна тако је река'!
Ал' круна давач мени је дао
Цвијет на ком сам ка' лептир пао,
Цвијет са којег живот се пије,
Цвијет с ког меда — р'јека се лије

По китном пољу душе ми младе,
Ђе љубав ниче и слатке наде....
Како ћу сада? (зове) Овамо који!

(Улази Угљеша)

Лов је одложен!

(пут Угљеше)

Гле! ту још стоји!

ПОЈАВА II.

(Долази Даница живо веселога лица и за њом једна послужитељка носећи један огртач и једну котарицу разнога јестива. Даница узима котарицу и огртач од послужитељке, ставља то на трпезу, а њу знаком руке отпушта)

Даница.

Још је синоћ приредила
Ово твоја мила мати,
У бој, у лов љубав њена
И моја те Станко прати.

Станко.

(Заговорен спремајући неко оружје, види за собом Даницу, живо се обрне с презрењем:)

Ту јутрос! — од куд, драга снашице?!

Даница.

Та је у Млетке, ја сам Даница.
(Хоће да га загрли.)

Станко.

(Измичући се.)

Одаље тамо, варљиви створе!

Даница.

(Опет весело к њему.)

Станко! мој Станко!

Станко.

(Ногом у таван ударајући.)

Одаље, море!

Даница.

(Стане.)

Што?!

Станко.

Е ти враже, анђелског лика!

Даница.

На властелинку ни Књаз не вика!
Што ти је?

Станко.

(Зграби јој руке, па јој из близу
у очи гледа.)

Што је? Што у то око
Злочин невјерства криjеш дубоко!
Ох, очи женске, лукаве очи,
Из којих варка за варком точи!
Проз ваше очи трагови вире
Првог гријеха, а срце шире
Имате од свијета . . . . !

Даница.

Помама!

Станко.

Твојему доста би круна мама!
Ђорђи'на круна, та круна што је
Спрам силне, јадна, љубави моје?!
Је ли ти река', бићеш Књагиња?!

Даница.

Књаз, круна, царство — све ми
излиња
Кад се образа мога ко дира!

Станко.

Од нас два брата ти њега бира?

Даница.

Нијесам!

Станко.

Јеси!

Даница

Р'јеч властелинке:

Нијесам!

Станко.

Збиља?

Даница.

Не, не! никада!

Станко.

А да . . . он овђе причаше сада. . .

Даница.

Што ти је прича'?

Станко.

Твоју љепоту да
обожаје.

Даница.

Ђорђију Књаза свако познаје,
Да није кадар за једну жену
Рећ' ријеч слабу и несмислену.
Зар Књаз, властелин, зборити
смије
За женску главу оно што није?
Не! племство наше за то је
строго!

Станко.

Ти њега ц'јениш веома много?!

Даница.

Цијеним вазда за властелина
И за јунака пуна врлина,
Па с тога кажем да кадар није
Говорит' за ме ријечи злије'.

Станко.

Од нас два брата ти њега бира?

Даница.

Нијесам!

Станко.

Јеси!

Даница

Р'јеч властелинке:

Нијесам!

Станко.

Збиља?

Даница.

Не, не! никада!

Станко.

А да . . . он овђе причаше сада. . .

Даница.

Што ти је прича'?

Станко.

Твоју љепоту да
обожаје.

Даница.

Ђорђију Кнеза свако познаје,
Да није кадар за једну жену
Рећ' ријеч слабу и несмислену.
Зар Кнез, властелин, зборити
смије
За женску главу оно што није?
Не! племство наше за то је
строго!

Станко.

Ти њега ц'јениш веома много?!

Даница.

Цијеним вазда за властелина
И за јунака пуна врлина,
Па с тога кажем да кадар није
Говорит' за ме ријечи злије'.

Станко.

Он т' обожава и љуби здраво!

Даница.

На то му никад не дадох право,
Ни другом коме. . . .

Станко.

До само мене,
О, ти најљепша међу све жене!
(Хоће да је целива.)

Даница
(Одбијајући га.)

Ти си за' Станко, ах ко се нада'!

Станко.

И ја сам, драга, самртно страда':
Сад Ђорђе рече, да тебе љуби,
Па љубоморства дрмнуше зуби
У ово срце гдје сама владаш.

Даница.

Па онда зашто то да сад параш?

То које само за тебе куца,
То што је чисто ка' зрак од
сунца!
Ја могу мила свијету бити,
Ја се допадам, то не ћу крити, —
Ал' моја рука и срце моје
Својине вјечне остају твоје!
(Станко хоће да је пољуби, она
се брани.)

Ни једна круна ни једног цара,
Ни што год машта, сујета ствара,
Не би ме никад заслијепиле,
Ни обмануле, ни превариле!

Станко.

Како си л'јепа!

Даница.

А ти си зао. . . !

Станко.

Што сам ти река', сад ми је жао!
Но хајде да се ми помиримо,

Свађицу нашу свакоме скри̑мо,
Да нико не зна. . .

Даница.

Ал' мене боли. . . !

Станко.

(Склапајућ' руке хоће да је
пољуби.)

Ево, кад ти се овако моли. . .

Даница.

(Брани се па му само пружа руку.)

Е, не ћу сада . . . рука је доста!

Станко.

(Љубећи је у руку.)

Ни лијек срџбе тамо не оста?

Даница.

Не!

Станко.

Е сад ово ти можеш лако
По овом вићет' да сами пако
За мене није као двор ови!

Пуни, замишљам, да су углови
Злослутне силе духова злије',
А коб се нека над тобом вије...
Па ја бих мога' ђе брзо поћи,
Да те ко љуби миса' ми доћи,
Од мисли једне бих се убио,
Ил' друго, Бог-зна, што учинио!

Даница.

Ма ђе ћеш ићи, кажи ми, драги?

Станко.

Сад ћу ти казат', анђеле благи!
Но хтио бих те молити нешто:
Да у двор своје напустиш мјесто
И драгу мајку замолиш моју,
Да даде теби дозволу своју,
Па иди дома у Бериславце!
Хоћеш ли, реци, моје јаганце?
Дозволу само изради вјешто,
Ми ћемо с' исто гледати често.

Даница.

У прилог миру све твоме што је,

Прве су бриге љубави моје;
И сјутра зором ја идем кући.

Станко.

Може бит' сјутра у бој ћу врући
И ја кренути, Данице драга!
Кастриот има истога врага
И Арбанија на своје руке
Као ми, напаст, злу срећу — Турке!

Даница.

И ја ћу тамо!

Станко.

Не, добро моје!
Ратови људма, женама своје.
Наша су копља, наши су мачи,
Ваше су сузе, ваши су плачи.

Даница.

Сабљу бих оштру ја прихватила,
Кад с нама Турска би заратила;
Рат бих крвави и очајнички

На смрт, на живот, рат бих јуначки
Ја кадра сама одржат' била,
Само да Зета остане мила!...

Станко.

Уз њежност женску, уз чар ти ока
Љубав је твоја к роду дубока!

Даница.

Срце ми чисто чини се мало,
Када се оно би заиграло...
Онда бих, драги, ја рада била,
Кад год се Зета спомене мила,
Да ми је срце тако високо,
Ка' небо плаво да је широко,
Ка' цио свијет пространо да је,
Да тамо стане, да вјечно траје!

Станко.

Е баш си права ти Црногорка!

Даница.

Мог отачаства судбина горка
Што год је грђа, љубим га вруће,

Њему на олтар крв и прегнуће!
А вама људма аманет да је,
Да ово стање дуже не траје...
Србију стару и Браничево
И Далмацију и Босну ево
Притиште туђа грабљива сила...
Снажна Србија пропаде мила!
Деспот се прода' Јанко Мађару,
А син Херцегов султану цару!
Српски се барјак још само пење
На ово наше крваво ст'јење;
Ивова моћна држи га рука
У инокоство и много мука...
Ах, да сам човјек!

Станко.

Бити ће људи!
У ђевојачке кад њежне груди
За Српство наше тај пламен гори,
Што човјек-јунак не ће да створи?!

Даница.

Ја у будућност вјерујем Зете,

Ка' у символе цркве нам свете!
И тој кад повор мисли ми грне,
Ил' се прошлости у крило врне,
Надам се да ће ускрснут' Зета,
Све што нам туђи туђина клета!
Јер што је Српство имало славно,
Имало свето, имало главно,
Није ли Зета то одњихала?
Зета је Српство све основала!
На зетској њиви никло је прво
Српских владара владарско дрво!
Од Владимира па до Ивана
Све што је Срба и српских страна
У хлад је чудног дрвета било
И коло српског јединства вило!
Јунаке, војводе, краљеве, бане,
Цареве наше, наше жупане,
Свеце, књажеве и државнике,
Законодавце и свештенике —
Све Српству Зета дала је мила,
Зета је легло српскијех сила!

Станко.

Тако је, тако!

Даница.

А сад се бојим,
Јер поодавно код тебе стојим,
Мајка ће бити устала твоја.

Станко.

Стани још мало, Данице моја!
Па кажи: Зету кад љубиш тако,
Љубиш ли мене, животе, како?

Даница.

Као сунце, као очи,
Као живот, као биће,
Ка' јутарњи цвијет росу,
Што му пада на листиће!
Страсно, вруће, занесено,
Плаховито, страховито,
Њежно, силно, часно, јако,
Црногорски и — манито!
(Љуби га у чело и живо одлази.)

Станко.

(Сам.)

Да ми ово не изрече,
Отачаству нашем Зети
За велику њену љубав
Хоћах, богме, завиђети!
А сад нек ми теку дани
Мог блаженства, мога мира —
Ја сам сретниј' од свих људи,
И од птица и лептира!

(Долази Угљеша.)

Угљеша.

Кнез Деан жели...

Станко.

Нека уљеже!

(Улази Деан.)

Овако рано? мој добри кнеже!

(Руче се.)

Вјере ми, јак си!

Деан.

Времена рука,

Ратови, борбе, хиљаду мука
Мене су, Књаже, већ обрвале...
А снаге моје омалаксале,
Па сам гронуо, сад ни из куће!

Станко.

У теби има још крви вруће!

Деан.

Са свијем мало! Ал', хвала Богу,
С пољане коња узјахат' могу.

Станко.

Е тако, тако, стари јуначе!
А живи свако пут гроба краче...
Но оклен сада?

Деан.

Ја из савјета.
Господар с нама там' је вијета'
За помоћ коју Кастриjот тражи.
Обилно хоће да га поснажи.
И ево овђе наредбу даје,
(показујући једну карту)

Да војска иде и да не траје,
Са срећом тамо да је ти водиш!

Станко.

Истина је ли, кнеже, што збориш?
Ах благо мени! Па ја пут Кроје?
Лијепа гласа, ах среће моје!
Добро је, добро, кад ме држите,
Да што год знам и када не мните,
Залудов да сам, ил' каква луда,
Биједа дому и срећа худа!
Колико војске отац ми дава?

Деан

Големо, ка' да он намјерава!
А мислим сад ће и сам Књаз доћи.
Но војску спремат' ја сад ћу поћи,
А он ће теби наредбе дати
И научити и сјетовати.

(Одлази кнез Деан Долази Иван-бег. Сријета га Станко весело и љуби у руку и приноси му једну столицу.)

Станко.

Како сам ти харан, оче,
Што ме спремаш тврдој Кроји!
Бег Скендер-бег од кад рати,
То су били снови моји!

Иван-бег.

У добри час иди сине
Пут Епира питомога,
Војску теби нека штити
Рука Бога истинога!

Наш савезник Скендер-бег је
Сад на муке од Турака . . .
Погине ли — и нама је
Ископата тај час рака!

Него хитај и води му
Мало тамо војске моје,
Турци су му под зидове
Столице му славне Кроје.

Станко.

Колико војске мислиш ми дати,
Ја, бих рад оче, сад био знати?

Иван-бег.

Од двије до три хиљаде људи,
Па тамо, синко, што Бог ви суди!

Станко.

Доста је двије, полу коњика
Мени ти оче дај убојника,
Па чућеш брзо што ће рећ' људи!

Иван бег.

Опрезан, синко, ти само буди!
Шачицу чувај ту сиромаха,
А прођ' се гласа, прођи се маха!
Ствари албанској послужи живо,
Ал' Црној Гори — било би криво,
Ја ћу ти рећи, д'јете, искрено,
Да облијепиш ђе несмислено;
Но чувај војску, ка' оба ока!
Тамо су горе, поља широка,
Градови, шанци, ријека има,
Чувај је свуда у логорима

Од злијех вода и злих конака,
И од умора и хода јака!
Тешко је на пут кад има бони',
А Црногорци, кад виде они
Да их ти чуваш — за то је
лако! —
Они ће с тобом у бој и пако!
Још опазе ли јунака главу,
Вазда ће земљи убрати славу,
Јер скуп је човјек на ове стране,
А моћ би наша на танке гране
До сада била, да овај није
Штедио људе, бој када бије.
Но и ти, синко, поштеди људе,
Ако ћеш срећа да с тобом буде.
Е да знаш и нас што овдје чека,
Боље цијенит' зна' би човјека!
Посланик царев Ибраим-ага,
Цара крвника нашега трага,
Доша' је овђе, пријети, страши
И вели, да се барјаци наши
Не шиљу сада у Арбанију;

Не шћенемо ли, кад ту добију,
Навјестит' рат ће и Црној Гори —
Но чувај војску, очи отвори!
Нас нема, нема, но са свим мало;
Наше је јадно Српство већ пало!
Барјачић људи у горе ове
Да заустави турске валове?!...
Чудество једно веље би било!
Нам' се хришћанство све оглу-
шило:
Страх је завлада' чак до сјевера,
Свак се препао исламског зв'јера.
Но опет све је, знај, до прегнућа,
Без смрти нема ни ускрснућа!
Слабе, млакаве у пута путе,
А од јунака нарави љуте
Узмичу људи, Бога ми, сине!
Кад прегне човјек жив да погине
За род и вјеру, за цијељ свету,
За круну, славу, нам преотету,
Бог ће му сами у помоћ бити
И још можемо све повратити!

Зета ће опет заврћи коло —
Све српско коло, коло охоло!
Богу су мили слободни људи,
А ко год рва и ко се труди,
Свети дуг роду свом одужује,
А плахи ропство сам навукује!...

Станко.

Турци су вељи мах сад узели,
А нас Балканце све нешто д'јели:
Народност, вјера, заплети неки!...

Иван бег.

За то смо, синко свакоме меки!
А да се у нас опази слога,
Вјеруј, дијете, тако ми Бога,
Залуду на нас ико би крета'!
Нашега срца, нашег полета
У свијет нема! Аох Балканци!
Аох народи! аох јунаци!
Што ви је?! Данас лежите тако
Свак да вас може згазити лако...

А кад би се ти јунаци
Слогом братском извезали,
Бише исток или запад
На сабљама дочекали!

Станко.

Што растави, знаш ли оче,
Од јединства те народе,
Који плачу и кукају
Растргани — без слободе?

Иван-бег.

Кратке мисли из прошлости
И себичност Господарâ:
Симеуна, Звонимира
И Душана, нашег цара.

Грабише се сви тројица
Један другом од државе,
Завадише родну браћу
Рад сујете, круне, славе.

А не шћеше живовати,
Ка' што братска браћа живе,

Но у зли час подораше
Један другом царства њиве!

Да је Србин Бугарину,
Као своме брату река':
Ево моја Србија је,
А Бугарска теби нека!

А Хрвате брате мили!
Теби твоје, мени моје,
А спрам твога душманина,
Ка' Хрвати, Срби стоје.

Ти обадва кад би Србу
Рекли: Србе! дај нам руку!
С тобом ћемо подносити
Драговољно сваку муку!

Сви тројица да су Грку
Мудрост древну припознали
И ка' с добрим комшијама
На međама живовали —

Друге птице би пјевале
Од Олимпа па до Драве,
У народе побркане
Би сијале мисли здраве!

Тога не би, па сад ево,
Што се збива, што се случи:
У окове туђин клети
Сву тројицу уобручи!

Станко.

Нијемци ће и Мађари
Помагати овом крају,
Турчину се већ опиру
И са Јанком супрот стају.

Иван-бег.

Далеко им кућа била
И Нијемцу и Мађару!
Вуци длаку мијењају
Ал' ћуд никад, никад стару!

Патње, муке нам предстају,
Усамљене борба чека.

Нема смрти без суђења
Нит слободе без лелека!

Станко.

И Скендер-бег сад је прега'
Као и ти, мили оче!
Од турске се царевине
Цијепати и он поче.

Иван-бег.

С тога тебе шиљем тамо
И братски му пружам руку,
Него гледај добро, сине,
Да му ваљаш ти у муку!

Млад си доста и несташан,
Но ђе идеш пази сада,
Према чојству Арбанаса
Немој твоје да пострада!

Па не врти тамо амо,
Људски сједи међу људе;
Понашање нек ти свуда
Постојаног чојка буде!

Не помишљај да у друштву
Положај те извињава,
Књаз си, али вазда, сине,
Човјекова поштуј права!

Књаз се рађа ка' сви смртни,
Књаз је прави ко умије,
А од књаза незналице
Дому, земљи, фајде није.

И држи се као кућић,
И по чину и по крви;
Кад се бије, аманет' ти,
Гледај тамо да си први!

Кад господски збор се збори,
Ти ријечи своје штеди,
А кад коју проговориш
Нека барем што год вр'једи!

Све од чојка човјек прима,
Сваки дан се уче људи,
Од добријех примјера се
Не користе само луди.

У запт држи Црногорце,
Е ма благо, е ма вјешто,
И покарај и помилуј,
Пак ћеш с њима моћи свешто.

Ствар албанску ти прихвати
И загрли као своју,
А над тобом Скендер-бегу
Ја уступам сву власт моју.

Као мене слушај њега
И вјерно га сад послужи;
Иди! пази! а све за све,
Гледај име не наружи!...

(Иван-бег излази.)

Станко.

(Сам.)

Е сад дакле да се спремам...
Ово није већем шала!
А да славом покријем се
Прилика се мени дала.

О, охоли чалмоноси,
Крвљу пјане Османлије!

Зар мислите да јунака
Према вама нигђе није?!

Коњи ваши бијесни су,
Замашито узјашете,
Сабља ваша добро с'јече,
А копља вам право лете;

Но и код нас траг је оста'
Јабучила и Шарина,
С уздама их не бркамо
Кад наступи мјешавина!

Бој бијемо без оклопа,
А буздован нас не плаши,
А може бит' купали сте
Сијеку ли мачи наши!

А д'ако ме срећа стара
На Султана још нанесе,
Св'јет устрашен престануће,
Да се више пред њим тресе!....

(Долази Угљеша.)

Угљеши.

Из двора ти сад јављају,
Да ће ноћас коло бити,
У част твоју Књаз Ђорђија
Сав ће Жабљак окупити.

(Угљеша одлази.)

Станко.

(Сам.)

Игре, коло и пјевање
И вјежбања и логори,
Све то љубим, ка' Даница
Да ми из те вреве збори.

(Улази Угљеша.)

Угљеша.

Посланик турског цара Мурата
Дозволу, прић' ти, чека на врата.

Станко (за себе.)

Рђав је Турчин час изабрао!
Ал' опет не ћу да му је жао...
Ух, ђе се снују и нешто преже!...
К Угљеши.)

Посланик царев нек сад уљеже.

(Улази Ибраим-ага и клања се по турски.)

Ибраим-ага.

Смјерно се клањам и љубим скуте
Другом стожеру државе круте;
Бега Ивана, цара јунака,
Млаћему сину — част, срећа свака!

Станко.

Цару и царству што лêже змаје
Част! Добро здравље и теби да је!

(Руче се.)

Први пут ага у госте наше?

(Чини му знак да сједне.)

Ибраим-ага.

У гостопримне ја стране ваше
Први пут овом долазим сада
С пунијем срцем слаткијех нада
За добро и мир два Господара,
Твојега оца и мога цара! . . .

Станко.

Па мир је сталан међу државе....

Ибраим-ага.

Ал' неко хоће да се крваве!

Станко.

Ма ко то, ага?!

Ибраим ага.

Ти знаш лијепо:
Чељаде свако па и слијепо
Виђети може на што идете!
Ал' чујеш, Књаже, вјере ми свете!
Ко крв замете на правди Бога,
Побједа није на страни тога;
Цареву снажну пуштисте руку,
Па вашу дасте Кројском хајдуку!

Станко.

Није он хајдук, но вођ хришћански!

Ибраим-ага.

Јанко је вођа, он хајин царски!

Станко.

Шачица људи добровољаца
Помоћ му сва је Црногораца!...

Ибраим-ага.

Не... но ти крећеш! војска!
барјаци!
Како чух овђе — о, то су знаци
Као најгрђи за односаје,
Па мјесто мира сад рат настаје!

Станко.

Како му драго, рат нека буде,
Ко има право нек сабље суде!

Ибраим-ага.

Еј... крв је људску зло просипати!
А ђеван кавзи ко ће тој дати?

Станко.

Крвљу залисте и коњске стопе
Све од Азије до сред Јевропе,
Зар да штедите још капљу наше,
Кад јаничари свијет поклаше!?

Од кад вукови за душу маре!?
Остави, ага, мудрости старе
И ваше приче и лакрдије!
Никада вама до мира није!
Дио свијета држите трећи,
А све хоћете још да сте већи!

Ибраим.

Ми све по божјој идемо вољи,
А криви н'јесмо, ако смо бољи;
Рука свечева снагу нам даје,
Којом цар прави свијет осваје.
Благо свијету када наш буде!
Слога ће настат' међу све људе,
Ноћи ће мирно сљедоват' дану,
Зло мислит' не ће хајван хајвану!
Вô тада вола не ће шћет' бости —
Конац ће бити свакој мрзости. . .

Станко.

Може бит' ага, мислите тако,
Ал' свијет није савити лако
Као мараму, па с њом у торбу!

Хришћани видиш крваву борбу
Прегли су с вама повест' до краја...

Ибраим.

Хришћанство лудо, слијепа раја!
Цар, вели, не мож' — не може?
не ће!
Чаркањем слабим све срди веће
Царево срце, па борба траје,
А за нас Турке та борба шта је?
Тек шала једна! Хришћанство пада
Све од Будима до Цариграда!
Што у гроб није, робље је наше,
До ове мале земљице ваше!

Станко.

Ви у Шам опет можете поћи!...

Ибраим.

У Бечу Султан наш мора доћи!
И сјести у Рим и Златном-Прагу,
Па посл'је Москву дати ће врагу!
То књига божја и коран пише.

Станко.

Ја не ћу, ага, ни једне више!
У крупне лако уљећ' се може...
Знаш! ти си наш гост — сачувај
Боже!
Да се у кућу наљутиш моју!

Ибраим.

Баш и немојмо о рату, боју!
А већ кад друга не може бити,
Но си сканио Кроји ходити,
Ја не ћу више...

Станко.

Ђе је сад Султан?

Ибраим.

У Стамболу, Књаже, добри му
дан!

Станко.

Диван је Стамбол, говоре људи?

Ибраим.

Достојан да Цар из њега суди
Цијелу св'јету.

Станко.

(За себе.)

Па ни тад нама!

Ибраим.

Украшен дивно хиљадом храма.
Ах! Та ми смо знали. Турци,
Да је Стамбол круна св'јета,
Вис га наше славе тражи,
Нађе нам га вјера света!

Што би свијет без Стамбола?
Што би Стамбол без јунака?
А јунаци инокосни
Бише били без Турака!

Дугачка је борба била
Међу крстом и кораном,
Па се коран свети вјенча
Са побједом над крст славном....

Љуто бише завађени —
Око чеса? чуда није! —
Два символа, двије вјере,
Све рад красне Византије!

(Занесено:)

Еј, Стамболе, вјечни граде!
Величине нунан сваке!
Ти си срећан кад цар Мурат
У моћне те држи шаке!
Јест, Књаже млади, Стамбол је
глава
Градова свијех и наша слава....
Извор је моћи и величине,
Свједок јунаштва, наше врлине!

Станко.

Кула, ћошкова, ка' у вас, нема,
Па купатилâ, китних тријема...

Ибраим.

Ах, има, Књаже, још њешто тамо
Што се у Стамбол може наћ' само!

А то је: пусто женско чељаде
С којима наши јунаци сладе
Живот који је посвећен вјери;
О, ту је јато хурија кћери!

Станко.

Вели се, коња добри имате?

Ибраим.

Ми махом б'јесне јашемо хате!
А имамо и Арапа
Који јашу бедевије,
Од којијех ластавица
У трк бржа тица није;

Са којијех простор лиња
И бескрајност стић' се дава,
На њима су лака седла,
Кад полете — муња права!

Станко.

Вјера ви је мало тупа,
А остало све је боље.

Ибраим.

Вјера нас је кријепила
На свакоје бојно поље.

Ах, вјера је наша чиста,
Као мисли самог Бога!
Прво слово пророк каже:
Да је у њој братска слога!

Вјера права нам промаља
С врх небеса чуда свака,
Те Турчину, када гине,
За њу смрт је мила, лака.

И она нам крепост даје,
Сви да мремо без жалости,
Вјечност нама обећаје
Пуну ћефа и сладости!

О, да знадеш, млади Књаже,
Што рај за нас Турке спрема —
За најгрђег од Турака, —
Тога добра сад цар нема!

Ах, слатко је Турчин бити!
Човјек друго што бит' може?
А што Турчин ти нијеси,
Књаже млади, — жали Боже!

Ах, да ти је сркнут' меда
Наше вјере, нашег дина,
И да ти је чут' доброту
Благог срца Падишина!

И да ти је Стамбол виђет'
И кубета и мунаре!
О, при томе што је Жабљак
И црквица у Понаре?!

Што је Зета при простору
Ципан ц'јеле Румелије?
Што је мала Црна Гора
Спрам Бугарске и Србије?!

Што је Ловћен спрам Балкана?
Што је Иван при Падиши?
Син Иванов ти си мали —
Син Султанов био б' виши!

Што је једна само жена?
Што ће једна заручница?
Што ће соко када нема
Јато танких јаребица?!

Што ће борба, што ће муке
И залудно опирање —
Кад међ слугом и међ краљем
Остаје ти за бирање?!

. . . . .

(Устајући.)

Аман! Заглушам господство твоје!
Ма што ћеш, Књаже? Свак хвали
своје!
Ко види сунце, нека га грије,
А ко не види, нек зубљу вије!

Станко.

(Замишљено, устаје и он.)

Када се враћаш, Ибраим-ага?

Ибраим.

Радиј' бих био — да ме помага —
Да ме нијеси ни сад видио!

Толико, валан, пут ми је мио,
Што сам те позна' овом приликом. —
С радозналошћу цар ће великом
Питат' ме, Књаже, за свјетлост
твоју.

Станко.

Зар је цар чуја' за личност моју?

Ибраим.

А што цар не зна? Зна цио свијет!
Зна да си човјек, јунака цвијет!
Зна да у бега два сина има
И да је стариј' рад Латинима;
Ти да си човјек, дирек горштака!
Да сличеш бегу, вођи јунака.
А ја ћу сјутра може бит' поћи. . .

Станко.

Проз Бериславце путом ћеш проћи,
Тамо кнез Перун мене је звао
На ручак. Но кад би нањегао,
Сврнућеш ага да се видимо,
Још тамо једном да посједимо,

Па нам и ноћас у госте буди,
А за у напр'јед — како Бог суди!
(Излази Ибраим-ага.)

Станко.
(Иза дугог ћутања, сам.)

Краљ!... Румелија... Балкан .. ил'
слуга ...
Наклоност царска .. питања
друга...
Држим мисле у Цариград нешто...
За све ћу агу испитат' вјештo.
(Шетајући по одаји.)

„Што је Зета при простору
„Ципан ц'јеле Румелије?
„Што је мала Црна Гора
„Спрам Бугарске и Србије?

„Што је Ловћен спрам Бал-
кана?
„Што је Иван при Падиши?
„Син Иванов ти си мали,
„Син Султанов био б' виши!

ПОЈАВА III.

(Игранка у дворани дворца Иван-бегова, у Жабљаку. Много властеле и властелинака. Кад се завјеса диже, коло је ухваћено и одмах пјева.)

К о л о.

Мушки гласови:

У Ивана Господара,
У Ивана Господара . . . .

Женски гласови:

. . . . Господара,
У Ивана Господара . . .

Мушки гласови:

Доста блага, доста пара,
Доста блага, доста пара . . .

Женски гласови:

. . . . доста пара,
Доста блага, доста пара . . .

Станко.

(Приступајућ' брату Ђорђу.)

Хвала ти, брате!

Ђорђе.

О, нека чоче!
По једном млади ноћас нек скоче!

К о л о.

Мушки гласови:

И дворова и чардака,
И дворова и чардака . . .

Женски гласови:

. . . . и чардака,
И дворова и чардака . . .

Мушки гласови:

И два сина, два јунака,
И два сина, два јунака . . .

Женски гласови:

. . . . два јунака,
И два сина, два јунака . . .

Кнез Деан.

(Приступајућ' Станку.)

И ти овђе! — рећ' ћеш Књаже . . .
Зар у коло стар се прима?
Благо теби! Млад си, красан,
При том вођа јунацима!

Станко.

Ти учитељ војевода
И јунака оца мога!

Кнез Деан.

Сви имамо учитеља
У Ивана великога!

Коло.

Мушки гласови:

Али јоште снаха нема,
Али јоште снаха нема . . .

Женски гласови:

. . . . снаха нема,
Али јоште снаха нема . . .

Мушки гласови:

У просце се Књаз сад спрема,
У просце се Књаз сад спрема . . .

Женски гласови:

. . . . Књаз сад спрема,
У просце се Књаз сад спрема . . .

Станко.

(Прилазећ' кн. Перуну.)

Друго коло и забава
На скоро ме, кнеже, чека!

Кнез Перун.

За мене сам већ осуђен,
Славу чујат' из далека . . .

Станко.

(Обухватајући Ибраим-агу, који му је близу.)

Обојица сјутра, кнеже,
Бити ћемо твоји гости!

Кн. Перун.

Ти опрашћаш! Још за дочек
Молим странца да опрости.

Коло.

Мушки гласови:

Испросиће снахе двије,
Испросиће снахе двије . . .

Женски гласови:

. . . . снахе двије,
Испросиће снахе двије. . .

Мушки гласови:

А нама би најмилије,
А нама би најмилије. . .

Женски гласови:

. . . . најмилије,
А нама би најмилије. . .

Мушки гласови:

Да из овог нашег кола,
Да из овог нашег кола. . .

Женски гласови:

. . . . нашег кола,
Да из овог нашег кола. . .

Мушки гласови:

Књаз заручи два сокола,
Књаз заручи два сокола. . .

Женски гласови:

. . . . два сокола,
Књаз заручи два сокола. . .

Станко.

(Приступајућ' једној властелинци.)

Под-хумској се војвоткињи
Смјерно клањам, љубим руке,
Рад које бих сад љепоте
Ја отиша' у хајдуке!

К о л о.

Мушки гласови:

Зета само рађа виле,
Зета само рађа виле...

Женски гласови:

. . . . . рађа виле,
Зета само рађа виле...

Станко.

(Тражећи некога — сам:)

Ка'но што се љубичица
У живицу густу скрије,
Завргла се она негђе...
Ил' још дошла можда није?!

К о л о.

Мушки гласови:

С јунацима, с унуцима,
С јунацима, с унуцима...

Женски гласови:

. . . . . с унуцима,
С јунацима, с унуцима...

Мушки гласови:

Двор би његов напуниле,
Двор би његов напуниле...

Женски гласови:

. . . . напуниле,
Двор би његов напуниле...

Станко.

Но би река, по пуцима
Те ми трепћу на токама,
Ка' у оном да је углу
Сјела млада с госпођама...

(Станко наилазећи на једно коло властелинака у којем је и Даница.)

Коло преста! Амо људи!
Кита жена сама стоји!
Друго коло ја заврћ' ћу,
Када не ће од вас који!

(Узима Даницу и прави ново коло.)

К о л о.

Мушки гласови са Станком:

Зета само рађа виле,
Зета само рађа виле...

Женски гласови:

. . . . ра‡а виле,
Зета само ра‡а виле . . .

Мушки гласови:

Виле мреже распириле,
Виле мреже распириле . . .

Женски гласови:

. . . . рашириле,
Виле мреже рашириле . . .

Станко.

(Властелину који је најближи до њега.)

Сад настави, побратиме,
Зетскијема љепотама!
Лако ти је! За њих пјесма
Са усана тече сама . . .

(Одваја се с Даницом и шета се по сцени.)

К о л о.

Мушки гласови:

Па у њима лове момке,
Па у њима лове момке . . .

Женски гласови:

. . . . . лове момке,
Па у њима лове момке . . .

Даница.

Нијесам жива с одласка твога!
Како ћу остат' заради Бога!?
Мислиш ли дуго стојати тамо?

Станко.

Док Турке, душо, не пређерамо
Из Тесалије и из Епира,
И док се с Турском погодбе мира
На Босфор, међи наше Јевропе,
Ту не потпишу и с нама склопе.

Даница.

Мој ће ти спомен из срца, главе,

Бојни успјеси, сјај ратне славе
Истргнут', Станко, бојим се млада!?

Станко.

Цијелог свијета управа, влада
За овим да ме походом чека,
Не ћу је, не ћу! бих св'јету река';
Кад с тобом не бих д'јелит' је мога',
Не бих је, не бих, тако ми Бога!

Даница.

Како те љубим!...

Станко.

А видиш ове
Што сам ти синоћ писа' стихове,
Читај их тамо кад будеш сама!
Ни они нису чист израз плама
Љубави силне, коју осјећа
То срце моје! Она је већа,
Знај! и надбача све величине
Метежи ове б'јеле свјетине.
То држи, вјеруј, истину кажем,
На то ти своју ријеч залажем...

Даница.

Већ кад мора тако бити,
Те ти ваља, драги, поћи,
Хајде с Богом, Бог ти био
Свуд и свагда у помоћи!

А мене ћеш наћи чисту,
Ка' намјере твоје што су,
Ка' сјутрашње што ће сунце
На цвјетове затећ' росу!

(Долази Књаз Ђорђе.)

Ђорђе.

Ти под руку сада држиш
Урес жена нашег двора,
А моја се вјереница
Сад налази преко мора . . .

Кад се вратиш, ако Бог дâ,
Хиљаду ћу скупит' свата,
Справићу их пут Млетака,
А пред њима тебе брата.

Твоје зебње за потомке
Нашег дома, наше куће,
Еј, не мисли! крушка мала,
Знај, под крушком опануће!

Станко.

Иза тога, брате мили,
И ја ћу се оженити,
Ђевер десни посље рата
Властелинци тој ћеш бити.

Ђорђе.

Даницу ћу миловати,
Као да је с нама спала
Украј срца оне што је
Теб' и мени свјетлост дала.

Станко.

Харна срећа сад ме носи
Пут питоме Арбаније,
Твоје р'јечи, братске р'јечи,
И звјездице ове двије.

(Мећући Даници руке на очи.)

Још м' остаје да изљубим
Руке нашег родитеља,
Па да крећем на пут они,
Куд ме давна вуче жеља.

Ђорђе.

У дворску је капелицу
Брижни отац дуго био;
Пут ти далек и опасан,
За те с' Богу ту молио.

И дођи ће, река' ми је,
Јоште ову исту вече,
Да т' пожели на пут срећу
И још штогођ да ти рече.

Љубав, бриге, чежње, жеље,
Њему старе мути дане,
Растанак му сваки тешко
На његово срце пане . . .

Кн. Перун.

(Приступајућ' Даници лагано јој говори.)

Књажеви су уморени,

А доцкан је, д'јете мило,
Да их у мир оставимо
Најбоље би сада било.

Станко.

(Дајући руку кн. Перуну и уступајући Даницу.)

До виђења, драги кнеже!
На ручак ћу код вас бити
С оним странцем, па ћу тамо
Ја се с вама опростити.

(Одлази кн. Перун с Даницом. Позвана господа по примјеру кн. Перуна — излазећи испред Књажева клањају се и одлазе. Остају Ђорђе и Станко сами.)

Ђорђе.

Није фајде, особити
Бог зар штити љубавнике,
Кад најжешћи плам скрит' знају
У страх, муке, неприлике!

Ко се икад сјетит' мога'
Да Даницу љубиш, брате!?

Клео бих се триста пута
Против тога до сад за те!

Тек ту скоро дознах само,
Па не умјех ни то скрити,
Те из дражње, да је љубим,
Јучер стах ти говорити!

А не љубим, премда штујем
Чељадеце у њој свето,
Као рају да је земљом
То дијете преотето.

И с радошћу сад дознајем
Да ће бити твоја жена;
Као сестру пазићу је
И док није доведена . . .

Станко.

Истина је, под пепео
Врући огањ боље пече,
А сада сам најрадосниј'
За Даницу чут' што рече.

Нека ти је на аманет:
У мјесто је мене брани,
Наступе ли непогоде
Или какви тешки дани!

Ђорђе.

Њеној срећи, њеном миру,
Само поход твој сад смета,
У случају нужде — бих се
Твог сјетио аманета.

Но сад миран, брате, пођи
На арбанске ратне краје!
(Долази Иван-бег.)

Иван-бег.

Мени једна препорука
Још за тебе сад остаје.

Скендер-бег је соко сиви,
Јунак храбар, нема пара,
Ал' његова Арбанија
У јунаштву често шара.

Ка' из неба гром удари
И порази и исјече,
Ватру не зна издржати
Него плане и утече.

Ођевена ка' на свадбу
На мегдане она стане,
Тамо поје, вришти, скаче,
У чакшире и фистане.

Од мала се смутит' даје,
Па побјеже без обзира,
А нагне ли она кога —
Неда спаса, неда мира.

Битке које она чини
Наликују позоришту,
На ком глумци смјели њени
Одличија в'јенце ишту.

Најсретниј' су кад се рече:
Онај дупке лŷк запиње,

Око њега лете стр'јеле
Ал' се никад не сагиње.

Колико је Арбанаса
На театре римске пало!
Ово 'холо хвалисање
Тамо их је само звало.

Срб издржи и одбије,
Па девети пут јуриши,
А за поса' тога реда
Арбанаса ти не пиши!

Његове су кратке моћи:
Свине као плам од сламе,
Дуго оклоп не подноси,
Тако исто слом и ране.

Дакле и ти као они
Војуј, сине, на те стране,
Као они кад узчиниш —
Теби не ће бити мане!

Ти ћеш рано полазити,
Срећан пут ти, сине, био!
Како рва, тако амо
С образом се повратио!...

АДВОКАТ
ДР. ИЛИЈА М. ПРИЦА
ЗАГРЕБ

ЧИН II.

ПОЈАВА I.

Шатор Станков под Бериславце Станко спава под шатором који је затворен. По пред њим на неколико корака Иво и Угљеша, изнијели два три седла, неке узде и абавије које чисте.

Иво.

(Додавајући речене ствари.)

Све је каљаво и врагу дато!
Узде, кајиши и ово злато,
Ови ремици, ове зенђије
И ова седла и абавије!...

Угљеша.

Ни на мог коња сад не ваљају,
Залуду они већ се трљају!

Иво.

А људи, коњи, како осташе,
Те сви под Кроју не окапаше —
То само Господ једини знаде!
Мука је служит' Књажеве младе!
Сад викне „ата!“, па трчи тамо,
Па трчи тамо, па трчи амо!
Њему је лако, а нама није!
Сад хоће игре, сад да се бије . . .
Али су они ипак јунаци,
Ђе треба, живот ка' ништа баци,
Опасност ђе је, то Књазу годи:
Дође ли р'јеци, коњем је броди,
Сретне ли срну, коњем је јури,
Смије се жези, смије се бури,
По киши вељој волије шетат',
Ноћу на нечи̑ прозор налетат',
Но сиђет' људски у сјајном двору,
У круг домаћи и разговору.
Не! не! код њих је све напрасито —
Ка' што се каже: „сито манито!“

Угљеша.

Као рођењем што им је дато,
Да деру свилу, да троше злато,
Смрт да презиру род им налаже,
И личност своју Књаз да излаже,
Ђе примјер треба смјелости дати,
Ђе копље боде, сабље се лати,
Да у прваке првенство тражи,
Док се не сврши окршај вражи!
Свакоме се лакше но Књазу скрити,
На видик вазда Књаз мора бити!
Све је то у крв! А знаш под
Кроју
И Арбанију у сваком боју,
Бјеше ли тамо бољег јунака
Од нашег младог Господар-Станка?

Иво.

Баш за то ја се на њега тужим,
А не, ни да' Бог, да га тим ружим!...

Угљеша.

Друкчије врнут' није се смио

Да би му свијет давао цио!
Без ловорике његово чело
Пред Ивом не би казат' се смјело!

Иво.

Хајд' нека већ бој и ратовање,
Но с њим је мучно и путовање!
Јуче смо, виђи, из Скадра пошли,
А синоћ рано овђена дошли,
А за два дана доста би било
У ови простор да се ходило...
Киша, потоци, глибови густи,
Испод Кастрата све камен пусти!...
Нека ми слуге, но он се труди —
Скапаше коњи, скапаше људи!

(Показујући прстом пут шатора
Станкова.)

Ну виђи, јутрос колико спава,
Брзо ће подне, па не устава!

Угљеша.

На војску рани од сваког боље,
Па сад нек спава до миле воље!

Иво.

То јест, на војску он и не спава,
Свој логор, страже, све обиграва,
Уводи Турке, шанчеве гради,
По сву ноћ дугу све о злу ради!
Онамо људе за напад бира,
Овамо друге млакаве дира,
Оне милује а ове кара,
Од нејунака јунаке ствара;
На шанац стане па прича чети,
Ову охрабри па другој лети.
Говор му врући по војске ваља,
Тамјан јунаштва у душе стављa
Свакоме оном који га нема,
Да и он ваља, словом га спрема.

Угљеша.

Да ли се и ти кад појуначиш,
Већ кад га служиш и кад га
пратиш?

Иво.

Тако!... Једну ноћ прегледућ' страже

Посред логора турскога заже,
А мени рече: чекај ту Иво!
А ја се опет уамуних живо;
Да чекам ту? сам ја! без никога!
Управо не смјех, тако ми Бога!
Но за њим, за њим, све сустопице
Док ли груи турске ево коњице!
Стадосмо ми два и они сташе,
Па добро вече турски називаше.
Господар викне: „Ибраим-ага!“
А старац један грдни се сага,
Сјахао с коња па га вођаше,
У то и Станко Господар сјаше,
И ту се руче, сједу на траву,
На ухо Књазу примака главу,
По што се доста ту нашапташе,
Оба усташе па узјахаше.
Док при растанку Ибраим-ага,
— Познајеш и ти онога врага,
Скоро је био шиљан од цара
Послом некаквим код Господара, —
Обрну коња, па рече: „Књаже!

Цару си мио, цар те помаже,
Писма му пошљи што можеш
брже!
Па своме стану с пратњом отрже!..

Угљеша.

Брзорек слуга, највјерниј' да је,
И нехотице често издаје
Кад свуда прича и разговара
И о ситницам' свог Господара,
То што сад каза, немој ђе зборит',
Е ћу ја исти мозак ти пролит'!...

Иво.

За ово, чујеш, што ћу ти рећи,
За ово бих се дао испећи!
Нико за ово чут' не ће живи!
А што видимо, јесмо ли криви?

Угљеша.

А... треба бит' тврд и уздан .. Иво!

Иво.

С тим пријекором чиниш ми криво!

Ја тек толико казах ти ово,
За руку десну рад бих готово,
Да то нијесам ни теби река',
Но ми је пуста некаква пека!...

(Устаје на ноге)

Овђе, ах! ах! сав ћу сагорети!
Овђе видиш! ту, часу проклети!

Угљеша.

Што ти је, јадан, исправи боље!

Иво.

(Дуго мислећи.)

Знаш хумак они у кројско поље?

Угљеша.

Знам!

Иво.

(Пружајући му руку.)

Је ли вјера?

Угљеша.

(Пружајући му руку.)

Јест, чиста, тврда!

Овог ми поља, оних ми брда,
Очију, срца, којим их љубим!

Иво.

Доста! По клетве начину судим,
Да ти је мило све оно тамо.
Него сад слушај, послушај само!
Знаш они брешчић који се диже
Међ' војске двије, ал' турској
ближе?

Угљеша.

Знам!...

Иво.

Да сам слуга зетског војводе?

Угљеша.

Знам!...

Иво.

Син Црне Горе, њене слободе!
Светиња јака тих аманета
Покоју душе јако ми смета!

Мори ме грижња, мори ме туга,
Ја сам, Угљеша, невјерна слуга!
За спасти оно, што обожајем,
Светињу једну другој издајем!
Након онога првог састанка
С Ибраим-агом Господар-Станка,
Једну ноћ ови рече ми: „Иво!
„Одмах узјаши па ћерај живо,
„Знаш они брешчић и они шанац?
„Ибраим ту ће чекат' те старац,
„Ова ћеш писма њему предати,
„Па ти се одмах овамо врати!
„Чувај се добро! Обиђи страже,
„Да ко не види, да не прокаже!
„Не бих рад био Кастриот да зна,
„И тим се проспу гатања разна.“
Ја писма узмем, узјашем кљусе,
Ободох хумку, мислећи у се:
Ово су она писма за цара,
Ону ноћ авет што рече стара:
„Цару си мио, цар те помаже,
„Писма му пошљи што брже, Књаже!“

Он мио цару!... Царева помоћ!...
О, нешто ту је мрачно ка' поноћ!...
Те ја се смисли, хумку не пођи,
Но у наш логор пред зору дођи,
Пробуди Мата и мог Алексу,
Дадох им писма да их понесу
Жабљаку граду мом владаоцу,
Староме Књазу, нашему оцу.
Господар-Станко као сад спаше,
Чим се пробуди, к њему ме зваше;
Пита ме: писма јеси ли дао?
Све је свршено! — ја сам рекао...

Угљеша.

Ах... да! с тога се ми сад враћамо
И на врат на нос дома хитамо!?
Иван-бег хоће да кара сина,
Или га друга чека судбина . . .

Иво.

Каква год била — моја ће бити,
За њега крв ћу моју пролити!
То сам му дужан, то дати могу,

Али не! ах не! никад, по Богу!
Оруђе да сам тог шуровања,
Лагања турског, мучког варања,
Ни дâ Бог, Угљеша! То не! не!
знај!
Јер Црна Гора мила . . .
(Чује се Станко испод шатора ђе
пљеска рукама.)
Прислушај! . . .

Станко.
(Испод шатора)
Отвор'те шатор!... Амо је тмуша!...

Иво.
(К Угљеши.)
Младога Књаза црни враг куша!...

Станко.
(Виче испод шатора.)
Је ли који ту? Угљеша! Иво!

Иво.
(К Угљеши)
Трчи, Бога ти! Потрчи живо!

ПОЈАВА II.

(Станко и Угљеша. Станко још
у кревету, протеже руке)

Станко.

Из Скадра овђе! Тамо из Љеша!
Та то је трчат', добри Угљеша!
Како сам спава'... како сам снива'...
А у бој густи сву ноћ сам бива'.
Слијета Турке уз Кастриота,
Тамо се амо проз поља мота',
По Дибри трча' горе и доље,
С Турцима бих се до миле воље...
(Сиједа на кревет.)
Тешки су снови, ах пуста машто!
Угљеша! у сан снива се свашто!
Љешеви бјеху притисли поље,
Држи се човјек да с' с чојком коље...

Кад преста битка... с краја лежаше
И људским гласом: Станко! ме зваше
Лијепа једна из горе срна,
Ни длака на њој не бјеше црна,
Но сва ка' снијег, којим се поји,
Ка' мл'јеко б'јела, којим се доји;
Као питома у ме гледаше,
Ухватит' чисто дати се шћаше!
Преграбих брзо, омакох стр'јелу,
Нагоном убих срну ја б'јелу!...

Угљеша.

Утисци то су прошлости скоре:
Бојеви, Турци, дибарске горе...

Станко.

Може бит' и то! Но срна б'јела,
Угљеша, у сну што ми је шћела?

Угљеша.

Тумачит' само три сана знадем:

Новаца у сну када имадем —
Тешко је на сан имати пара,
Ко у сну пара, на јави кара;
Снит' снијег љети — зеленој трави,
Скрхана сабља — братскојзи глави.

Станко.

А б'јела срна на сану што је?

Угљеша.

Ја не знам, Књаже, главе ми моје!

Станко.

Промисли мало!

(Пружа му крај од паса којим
га Угљеша опашива.)

Сад наређуј ме!
Никоме о сну ријечи, чуј ме!

Угљеша.

Ником?...

Станко.

Никоме!

Угљеша.

(Смијешећи се.)

Ни стопаници?...

Станко.

(Машући главом пут Угљеше, а
за тим смијући се.)

Никоме, чујеш, о тој ситници...

(Иза кратке почивке.)

Кажи како ти знадоше дома
За конак ови, невјерни Тома!
Да те чак овђе, баш на сред Зете,
Златана твоја дочека, срете?

Угљеша.

Е, што ћеш, добри мој Господару!
У Жабљак имам још мајку стару,
А ти знаш, Књаже, жене су жене!...
Вазда кад није код куће мене....
А род јој овђе у Бериславце.

Станко.

(Смијући се.)

Није л' из Кроје које писамце?

Угљеша.

Не!... Ко је знава', о Господару,
Да ћеш осванут' на ову бару!?
Свак јутрос мисли да си под
Кроју,
Сва Зета пјева за славу твоју!
Чуло се млого твоје храбрости
И смјелог маха твоје младости!
Чуло се и то, како си био
Ти онај јунак, што'но је смио
Пред стан Султанов стати и рећи:
Ко смије, Турци, са мном се сјећи?
Балабан-паша како изађе,
Што га од твоје мишице снађе...
Било се чуло ти да робујеш,
И што се прича још све да чујеш,
Смијао би се измишљотини —
Затворит' уста ко ће свјетини!?
Овђе се чуло, да си под Кроју
Ухваћен био у трећем боју,
Па у Једрену опремљен био,

Под затвор Султан да те ставио,
И јоште много којешта друго...

Станко.

Доста је сада! Прекини, слуго!
Па ради чоче! Скупи те ствари,
И реци ручак нек ми се вари!

(Угљеша опрема неке ствари на излази)

Јоште ми једног гуслара нађи;
Уз пјесму објед биће ми слађи!

(Станко сам. Док Угљеша опрема, изађе на врата шатора. Послије пак враћа се у шатор, узима једну столицу, износи је на врата шатора, сједа и разгледа по Зети.)

Дивна је Зета и Кучка гора,
И све је дивно управ до мора!
Строг ли је Ловћен и Проклетија,
Лијеп је Гарач, дивна Румија!
Поља су родна, богата села,
А чељад здрава, чила, весела!
Орна је стока, зорни су људи,

Мој отац Иво право им суди!
Сва Зета доња до Тесалије
Горњој се овој ни примаћ' није!
На ц'јелу раван од Матагужа
Па ћерај горе до тврда Спужа
Шеница с' жути ка' суво злато,
Доље онамо, ено гле! блато!
Ова Морача што трчи доље,
Ове рјечице што режу поље,
Све је то дивно, све је чаробно,
Само је ово сеоце кобно! . . .
Тополе, врбе и гора друга,
И тице мале овога луга...
Кобан је поток брзе Плавнице,
Кобан је поглед младе Данице!
Кобна је кула Перуна кнеза
И под њом она у башти бреза...
Ах Бериславци! ах Бериславци!
Прошлости моје лијепи данци
Овђе су само у миљу цвали,
Ал' Иво, Маре, нијесу дали,
Да моја буде јадна Даница,

Без ње живјети, то је тавница!...
Овђе ме стари Ибраим-ага
У име царско прегрдно слага,
Те му дах ријеч и обећање
Предати цару Зету, Зећане,
И издат' оца и отаџбину,
Потурчит' себе и сву родбину!...
Кобно је ово мјестанце мало
Оно се, Боже, данас пропало!...

(Много премишља, за тим наставља.)

Али ми Султан сав Балкан дава,
О каква је то красна држава!
Крај цара, ја ћу цар други бити,
Царевом крсту господарити!
Иво остара', а Деспот пао,
Јанко разбијен, а Ерцег зао,
Он и Кастриот мало се држе
Докле им Турци области спрже;
На пустош њину ја се ширити,
На три краљества, ја краљ сам бити!
Скадар ћу главним начинит'
градом,

Пољепшат' Зету умнијем радом,
Рају ће она подобна бити,
Српске ће виле по њој се вити,
На сјајан трон ми Даница сјати —
Ах! то не могу још ишчекати!

(К Иву који долази.)

Изведи, Иво, дората мога!
Како је јутрос? је л' јести мога'?

Иво.

Добро је дорат твој, Господаре,
Сада га млађи перу, тимаре!

Станко.

Е да-ну брзо нека га спреме
И оседлана доведу мене!

(Иво одлази.)

Момци и коњи бијаху жудни
Рата и боја. Сада су трудни,
Сиромаси! Што гори — догори!
Данас о боју нико не збори...

(Станко улази под шатор. Долази Иво и један слуга који доводи коња. Иво долази на врата шатора.)

Што је?

Иво.

Дорат је ту!

Станко.

Већ! а! да! да!

(Излази да види коња, много га гледа.)

Гле! здрав је! чио, весео вазда!...
Хотском гором, па крајем до Хума
До Кроје нема грднијег друма!...
Потоци, скале, амбиси клети,
Дукљанов пут се зове проклети!
Дорат је читав, па хвала Богу,
Кад тамо није сломио ногу!

(Диже се те милује коња.)

Ха! ха! дорате крилати мој!
Дај ми ту ногу, да виђу! Стој!
Добро је, добро! Мека је грива,
Да ли се што год још у њој скрива?...
Сјећам се оне зелене свиле,
Сјећам се оне бијеле виле

Што свилу сveза у гриву твоју,
А љубав ули у душу моју!
Срећан си био под Светим градом
Кад оне ноћи удрисмо крадом...
Срећан си био на сва рочишта
Љубави слатке и разбојишта...
Еј коњи су мушка крила,
А љубав је сл'јепа сила!
Здраво лозе у отоке!
Здраво коњи и ђевојке!
Здраво копља, оштре сабље!
Здраво куле, бојне табље!
Здраво шанци и јунаци
И сабаља бистри зраци!
Здраво поља и равнице
И погледи у Данице!...

(К Иву.)

Вод'те га тамо, вод'те полако!

(Иво и слуга излазе. Станко улази под шатор. У то долази Угљеша. Угљеша спрема једну малу трпезу.)

Угљеша.

Ручак је готов, Господар Станко!

Станко.

(Сједајући за трпезу.)

Бољега хљеба, бољега сира,
Вјере ми, нема чак до Мисира!
Бољега вина, плодних воћака,
Бољијех коња, бољих јунака,
Ни љепших жена нема ни цура
У област славну Кастриот Ђура!...

Угљеша.

Гуслар ту је . . .

Станко.

Нек приступи амо!

(Улази гуслар.)

Испој једну ма ваљану само!
Српске гусли вазда радо слушам. . .

Гуслар.

Већ н'ако, Књаже, да те заглушам...

(Удешава гусле.)

. . . .

„Све у име Бога великога!
„А у здравље Ива Господара
„И Ђорђије нашљедника млада
„И нашега војеводе Станка!
„А по томе пјесму да пјевамо:
„Од када је сабља сакована,
„Од када се лију буздовани,
„Од кад коњи равницама праше,
„Од кад стаде јунак спрам јунака,
„Је ли ико грђе учинио . . .
„Од проклетог Вука Бранковића,
„Који изда свога Господара?!...

Станко (за себе.)

Гудало је страшно у гуслара!...

(Гуслару.)

Пјевај другу, то је пјесма стара!

Гуслар.

„Зла времена нема без снијега,
„Ни у племе грђега биљега
„Но брат брата кад свога издаје
„И душману за благо продаје...

„Тешко оним' који народ буне!
„Тешко томе кога народ куне!...“

Станко.

Знаш ли ону за Војиновића
Од Ужица нашега племића?
Али немој . . . но прекини, стари,
Другом боље, а сада не мари!

(Баца му кесу с новцима.)

Зло грло сад капљицом намажи,
Па за опет гудало поснажи!

(Гуслар одлави. К Угљеши.)

Отвори слуго и ово крило!

(Наставља сам.)

Еј давно није ни оно било!...
Оно је кула Перуна кнеза,
Оно је она зелена бреза,
Оно је башта мога цвијета,
Оно најљепши крај од свијета!...
Онам', онамо Даница стоји,
Онамо сви су спомени моји,
Онамо сунце моје ми сјаше,

А она сунцем и мене зваше!...
(Устаје иза трпезе, коју Угљеша
диже, па се обрће на крило које
је отворено било од кад је устао
од кревета — замишљено говори)
Ал' љубави су пресилне моћи!
Синоћ сам мога' у Жабљак доћи —
Но њу мимоић'? како би мога'!
О, како, како, за ради Бога?
Да њу не видим? њу не загрлим?
Никако не ћу! К Даници хрлим,
Да љубим очи и њена уста!...
Ах, жељо, жељо! ах! жељо пуста!

Угљеша.

Брже се није могло никако!
Довече тамо чекате свако,
Овђена нема ни душе живе...
Пусто је поље, пусте су њиве!
(Узима неке ствари и излази)

Станко.

(Сам.)
Напрасно позван из Кроје амо!
Да је то, — леле! — од жеље само?

Но буде л' ишта дознао отац,
Свршајем тамо ја на конопац!...
Ствар је ријетка, пук заговара,
Но пук се они веома вара!...
Ето ми војска иде од Фраке,
Војводе храбре и чете лаке;
Иву ћу, Ђорђу у зору гракнут',
На Жабљак царев барјак истакнут',
Па ћу им рећи нека се мичу,
Ил': живио Мурат! нек са мном
вичу!

(Угљеша улази да прихвати ону трпезу.)

Угљеша.

Под град те Зетске чекају чете,
Све ће изаћи да тебе срете!
Иван-бег, Мара и народ цио
И твој брат Ђорђе, нашљедник
мио.

Станко.

Да! да! Каже ли јоште што ново
Твоја Златана?

Угљеша.

Па не готово!...

(Живо, као да се нечега сјећа.)

Да, јесте! (мирно) ал' то није од
ваље...

Станко.

Све једно, причај ти, причај даље!

Угљеша.

Овђе глас није твог робовања
Тако остао без неког пртљања:
Једна ђевојка из овог села,
До тог времена здрава, весела,
У црно сва се на једном стави,
На дом се у плач и лелек сави,
И ту нариче ноћу и дању,
Таман је и сад у томе стању...
Па св'јет је склониј' исмијавати,
Но случај такви сажаљевати;
Њу нико није увјерит' мога,
Да није ништа било од тога;
Па тобож... веле... некаква свеза

Међ' кћером да је Перуна кнеза
И тобом била, и да постоји...

Станко.

(За себе.)

Ах! јади, јади! ах! јади моји!
Болесна она! Судбино црна!...

(Обрће се к ономе доцније отвореном крилу, угледа Даницу и Марту ђе беру цвијеће и изненађен викне.)

Ах!

Угљеша.

(Значајно.)

Ето ти она бијела срна!

ПОЈАВА III.

(Станко се брзо нареди, опаше и излази на крило оклен се види Даница. Даница њега не види, а он се примиче њој све ближе и ближе, али да она не примјети.)

Даница и Марта, за тим Станко.

Даница.

(Запијева.)

У далеком Дренопољу
Цвили јунак у невољу,
Жели хљеба, жели воде,
Жели сунца и слободе,
Жели мила завичаја,
Жели свога родног краја,
Жели Жабљак град бијели,
Жели зетски народ ц'јели!
Можда жели и Даницу,

Ову тужну несрећницу!
Можда му је оков тешки
Саломио дух витешки;
Тавновати није лако,
Није Станко, добро свако!
Ах, проклети цар Мурате,
Моја клетва пала на те!

Марта.

Данице моја, не плачи, мила!
Лани је једном код мајке била
Из Хота жена, травиља нека,
Знаваше врачат' и дават' л'јека
Од наступа и од падавице
И од синџира и од тавнице;
Вељаше трава да ђетелина
С четири пера моћ чудну има:
Кад њом се такну врата тамнице,
Сужањ изађе — чујеш Данице?
Тражимо траву чаробне моћи,
Не би ли Станко мога' ти доћи!

Даница.

Па и да дође — Књагиња Маре,
Из неке можда мрзости старе
Наспрама мајке моје покојне,
Спомена света вазда достојне,
Бојим се, бојим, да не поквари!
Боже! али што? о то не мари!
Тек наше брзо видио крајe,
Само да дође и да не траје...

Марта.

Да ли би за то, Данице мила,
Вашему браку противна била?

Даница.

Перуна кћер сам, проста племића,
Од мале куће спрам Црнојевића,
Који од Балше још племе броје,
С Херцег Стефаном тамо се своје
И с Радул-бегом и с Љубовићем
И с пјеном племства, са Бранко-
вићем;

Па с тога свјетлост њезина неда,
На род ми мали с презрењем гледа!...

Марта.

Мени је мрзна Књагиња Маре,
Бог избројио ње дане старе!

Даница.

Не дâ Бог Марто! не дâ Бог друго!
Она, све њено, живјели дуго!
Боже јој брзо доведи Станка,
А моја мржња била јој лака!
Све што из близа Станка се тиче,
Ја не дам, Марто, да с' на то виче!...

Марта.

Ја то и не ћу! Л'јепо је тако!
Та црта племство надбаца свако!
Но сад ми кажи, не плачи само!
Од кад је Станко пошао тамо?

Даница.

Од триста дана више је седам
Од како тужна пут Хума гледам...

Калуђер један сад из Солуна
Књигу на оца писа Перуна,
Но он ту књигу и сад још скрива
Од самог нашег Господар Ива:
Битка је страшна у Дибру била,
Војска је турска нашу сломила,
Зеђани да су ту пострадали,
Сви преостали ропства допали,
Књаз Станко да је заробљен, селе,
И у Једрене, одведен, веле...

Марта.
(Замишљено.)

А зна ли Перун да љубиш Станка?

Даница.

То зна у Жабљак и душа свака!

Марта.

Може бит' да је и мајсторија
Ропство Станково и ... историја...

Даница.
(Плаче.)

Силни простор што раздваја

Те не чује мојихваја,
Недолазак књигоноше,
Биљези су среће лоше!...
Мах Муратов чим осваје
И свијету страх задаје,
Смео ме је силно младу
Те у судбу губим наду...
Сновиђења дневи, ноћи...
Ах мој бол је без помоћи!
Роб је Станко, сумње није,
Има ли ме несрећније?!
(Плаче.)

Станко.
(Још скривен, за себе.)

А... тирана као мене,
Што пуштаје да увене
Цвијет ови нетакнути!...
Ево јој се ум помути!...
(Даница бришући сузе нехотице се приближује Станку, којега још не види. Станко на један пут живо јој се приближава. Станко весело.)

Данице!

Даница.

(Пада у несвијест.)

Ах!

Марта.

(Приступа Даници. Строго Станку.)

Племићу! Зло радиш,
Ту моју другу да пренеразиш!

Станко.

(Марти, прихватајући Даницу.)

Помози! нека! нека! цурице!
Прихвати скуте друге Данице!
Њојзи ће боље под шатор бити,
Ту ћеш је водом мало умити...
Брзо ће она, брзо дођ' себе,
Познаће она мене и тебе!...

(Станко и Марта уносе Даницу
и полажу је на кревет под шатор.)

Марта.

(Зовући Даницу, која се не озива.)

Данице! Дане! Ах! што ћу Боже!?
Ако јој само ти не поможе!...

Станко.

(Узнемирено.)

Угљеша! море! воде донеси!
Овамо брзо! човјече! ђе си?

(Угљеша доноси воду.
Станко к Марти.)

Да-ну ти скваси мало јој чело
И њедро њено распучи б'јело!..

Марта.

(Кваси јој чело и зове је.)

Дане! Данице! Очи отвара
И нешто ка' да сад изговара!...

Станко.

(Примиче се.)

Нека сад цуро! Да прислушамо!
Ја ћу стат' овђе, ти стани тамо!...

Даница.

(Лагано бунца.)

Ах... проклети... цар Мурате!...
Моја туга... пала на те!...

(Јаче.)

Роб је Станко... сумње није...
Има ли ме несрећније?!

Станко.
(Сасвим сјетно.)

Роб и јесам твога чара
Кога сами рај сатвара!
Ти си мене плијенила,
О бијела моја вила!
У рат ови љубав твоја
Праћаше ме у сред боја,
Њом сам мога' одвајати
И јунаштва примјер дати,
Она штит ми, амајлија,
Њом бољи бих од делија,
Што арбански краји броје,
По јунаштву за мном стоје!

Марта.

Млади властелине, а ко си ти?

Станко.
(За себе.)

Ја њеној други не ћу се крити.
(Гласно.)

Још ја ничи̑ роб нијесам,
Ова ланац за ме скова,
Зароби ме за увијек
Властелинка, цуро, ова!

Марта.

Лијепо не кажеш још ко си ти?
По ношњи, грбу, оружју, свити,
Племић си, виђу — лист наше горе.
Али се вараш, вјеруј, неборе,
Кад мислиш, твоја да је Даница
Ил' познаница, ил' вјереница!...
Не, срце није ни љубав њена
Ка' при обали од мора пјена,
Ко први дође да је дохвати
И она тога да ће се звати.
Она је душом војводе Станка
И биће, знади, све до нестанка!...

Станко.

Та ја сам, Станко, војвода Зете!
Познајем њене врлине свете!

Марта.

(Стидљиво се клања.)

Опрости, Књаже!...

Станко.

Ти си јој дру̂га?

Марта.

И њена радост и њена туга
Мени је вазда излијевана,
Друга јој сретњих и злијех дана!

Станко.

Шта ћемо сада? Ка' да је мртва?

Марта.

Љубави чисте она је жртва!...

(Долази Угљеша.)

Угљеша.

Мука је виђу на Господара —
Ал' грумак људи гле од Понара,
Хитају амо сви на коњима,
Но слабо виђу злијем очима,

Е ма бих река' властела да је,
Сунце им с златних штитова сјаје.

Станко.

(К Угљеши.)

Па добро, свима направи сјести,
Старије пусти к мени уљести,
Нек момци други коње прихвате
И сви се посла за дочек лате.

(К Марти.)

Цуро, остани ту код Данице!
Дође ли к себи од несвјестице,
Под шатор обје чекајте тамо,
Док неке људе ја трсим амо.

(Угљеша нарећује по шатору и испред њега. Станко излази пред шатор и гледа пут Жабљака.)

Да л' су свати Даничини
Што овамо живо јашу?
Да ли хита ђевер Ђорђе
Да прихвати своју снашу?

Не, цвијеће вијенаца,
Што крунишу млада чела,

Ја се бојим за невјесту
Већ су прошла и увела!...

(Улази под шатор, погледа Даницу за тим тражи по једном сандуку и вади свилени убрус. Станко говори даље.)

На Плавници, поток бистри,
Ови мени убрус пружи,
Кад јој првом виђех очи
И дах с коња ружу ружи!

Из лова се хитрог враћах,
Кад ми љубав запе мрежу,
Од тада ме нешто мори,
Од тад груд' ми јади стежу!...

(Покријева оним убрусом Даницу.)

ПОЈАВА IV.

(Долази кн. Деан и кн. Перун, са пратњом. Деан љуби Станка у прси, а ови њега у главу. Перун и пратња љубе Станка у руку па се измичу подалеко. Сви су гологлави осим Деана и Перуна.)

Станко.

У сретање ви два стара кнеза,
Два Србина, два храбра витеза,
С китом дивном зетскијех племића,
Ка' из доба да сте Немањића!...

Деан.

Благо нам дико! благо нам славо!
Добро нам доша', од Зете главо!
Како си Књаже? Како Зеђани?
Орлови они твоји ваљани,

Који се уз' те и Ђура бише
И образ Зети освијетлише?

Станко.

(Чини свијема знак да сједну.)

Дружина моја здраво је, кнеже!
Како си ти, наш добри витеже?
Књаз отац како? Књагиња Маре?
И мој брат Ђорђе? Војводе старе?
Јесу л' сви, реци, на дому здраво?
Кажи ми, кнеже, кажи ми право?

Деан.

(Клања се.)

Добро смо! Брижни до скора бисмо,
Док твоје дође из Љеша писмо;
Жалисмо много војводу Марка,
Милију кнеза и кнеза Жарка!

Перун.

И оно момче Миње сердара,
И Арсенију твог барјактара!...

Деан.

Но хвала Богу, ти да си здраво,
Сад те видимо, сад нам је право!

Станко.

(Тужно.)

Мени вазда биће криво
Без онаквих витезова,
Слава њина сјаће живо,
Док је мача и ратова!

Орли лете на високо —
Там' је њино царовање;
Амо доље у низоко
Орлова је млого мање!

Пуст је свијет без јунака!
У рђама браће није!
Уз сокола лети сврака,
А уз лафа мачка ије!...

Пун је Епир славе наше
И прегнућа и ужаса!
Барјак зетски ђе с' вијаше
И траг знаће Арбанаса!...

Деан.

Немој, ох немој, млади витеже!

Срце се свима за њима стеже!
А плакат' данас — то је грјехота!
Но причај штогод за Кастриота!

Перун.

Како му војска, како војводе,
Ти оснивачи њине слободе?

Деан.

Муса, Амица, јесу ли живи?
Побратим Лека, мој соко сиви?

Станко.

Сви су ти здраво остали, кнеже,
И биће добро док их узвеже
Дух слоге...

Деан.

Те тврд, војвода Станко!

Станко.

Без оног чојка све им је танко!...
А он је соко и прави вођа!

Тврђега срца од челик гвожђа!
Одан је вјери и домовини...

Перун.

А да, мој Књаже, што ти се чини,
Хоће ли папа помоћ му дати?

Станко.

Ја о том ништа не могу знати!...
До то, чуо сам, да шиље пара
И ка' Латине да наговара,
И спрема ка' да за рат крсташки,
Па тако живе у над јуначки...

Деан.

Благо том ко се у кога нада!
Падне ли, онај у нади пада...
А ми немамо без Бога само,
Па још им помоћ шиљемо тамо!...

Станко.

Тако је кнеже! на зло смо мјесто,
Те крв проњеват' морамо често.
Па виђи тамо залуд се бисмо,

Не знам, Деане, што се вратисмо!
У сред ми боја наредба дође,
Писа' ми отац, писа' ми Ђорђе:
„Поврати војску и иди кући,
„Више се немој с Турцима тући!...“

Деан.

Знам за то писмо.

Станко.

Па кажи чоче?

Деан.

(Шапћући му.)

У дослух неки људи те моче,
У неку тајну ка' трговину
Са царем турским за отаџбину.
Нађена писма врло су јасна,
Смјер и побуда зла им, ужасна!
Ал' отац Иво све ће то скрити,
На јавно о том ншпт' не ће бити!
Ти ћеш се оцу покорит' Иву,
Бациће писма у ватру живу,

Ни црна земља знат' зато не ће!
На двору бићеш ти лице треће,
Чисто и сјајно без пријекора,
Славит' те Зета — сва Црна Гора!
А у осталом ко Турке може
За ишта икад вјероват', Боже?!
Мач ђе им запне, лаж употребе,
Су оба срества привлаче себе;
Ал' кога, Књаже? Све слапчинице,
Ил' лакоумне, ил' страшљивице.
Ми смо малени, али хришћанства
Штит ће нас штитит' против
варварства.

Станко.

Како је коме, мени се чини
Бољи су Турци него Латини;
Провидур бити или валија,
Лако је бират' у та званија.
Млецима Ђорђе ако је склоњен,
Ја, тазбином му и њиме гоњен,
За инат Рима, за инат папе,
Млетачком лафу не ћу у шапе!...

Деан.

(Једним кољеном к земљи.)

Није на томе наша држава!
До год је Ива и наших глава,
Сви ћемо пасти, то не ће бити,
Нас не ће нико, знај, предобити!
Ко да нам такне завичај мили?
Којој се бисмо пустили сили?
Нек све хришћанство Мурат
савлада,
Нас не ће, вјеруј, — не ће никада!...
Могу му хорде уљећ' у Зету,
Ступати напр'јед докле их срету...
Погледај, они стрми бедеми
Изнад ње Богом су изведени!
Вал ће Султанов зауставити,
Ми овђе вазда слободни бити!
Опијат' их ка' змија из трна,
Кам спотицања Гора ће Црна
Бити султану, бити Млеткама,
Њиној сили и њиним сплеткама...
Лукави дužде што Бар надвара,

Вјеруј ми, за то грдно се вара!
У њему лако уљести може,
Ал' тада само да видиш, Боже,
Сутормаи, Лисињ би се сурвали,
На смјелу главу бише му пали...
Врсута, Ловћен, Бијела гора,
Будву му, Котор, све крајем мора
Спрштили часом до Метковића —
Таква је држава Црнојевића!
Бога једнога она се боји!
Ко може, јадан, њу да освоји!?
О своме никад не мисли паду,
Исм'јева исток — руга с' западу!...

Станко.

Хе! јак је султан, лукав је дужде!
Ми мали, гладни, у сваке нужде...

Деан.

Најмање смрти од глади има
А особито међ' орловима!...
Полети оро с висине неба,
Уграби доље све што му треба,

Вине се, гракне и крила стреса,
Свему живоме пр'јети с небеса.

Станко.

Ти не знаш, кнеже, још султан
ко је,
Његова снага и сила што је!...

Деан.

Знам, чујем Балкан, како га мрви,
Будиму, Бечу, ето га врви,
Маџарску згази, Србију стуче,
А на Стамбол му баљемез пуче!
У Рим нек сједе, на сјевер пође,
Овђен никада, никада овђе!...

Станко.

То је незнање ил' пуста нада!

Деан.

Ко друкче мисли, тај се препада.

Станко.

Млечић је мудар, а силан новац!

Деан.

Наш је Књаз Иво чист Црногорац!

Станко.

Ти збиља мислиш остати, кнеже?

Деан.

Остат' да како, — погани бјеже!

Станко.

Ма ти, човјече, ка' да с' инадиш?!
А шупљу кулу у облак градиш!
Знаш! ја сам овђе! збори полако!
Кад тако вичеш, чује те свако!

(Устаје он и сви други.)

Ил' хајд' у Жабљак! и кажи тамо
Да ћу на подне дођ' сјутра само!
Јоште ми војска није сва дошла,
За мном је јуче из Скадра пошла!

(Значајно.)

О нашем збору Иву ни слова!
А жеља твоја биће јалова...

Деан.

Опстанак желим и величину
Мом отачаству — смрт душманину!
У славу Божу, у здравље Ива,
Ком се што чини, ком се што
кривa,
Ево нас, ту смо ми Црногорци!
Па нека Турци и прекоморци
Све покушају: оружје. благо,
И на нас крену кад им је драго!
На самом прагу ево нас папи,
Источног змаја на доват шапи,
Па то нас ништа не страши,
Књаже,
Вјеруј, што старац ови ти каже!
Милом је Богу угодно било,
Кад нам се јато ту окупило:
Хвала ти, хвала, велики Боже,
Да нас освојит' нико не може!
И не ће никад док свијет траје,
Чут' наше горе фратрова граје,
Ни брдо брду одзив дат' не ће

Оцриној рици, па нека креће
Ко хоће на нас, може му бити,
Ми ћемо силу силом одбити!
Бојних пољана прешâ сам доста,
Ђе браће миле премного оста,
Ђе крв им чиста потоком точи,
А они к небу упрли очи,
На плећа момци дивни лежаху,
Па са издахом Бога мољаху:
Да спасе земљу, да спасе Ива —
Те вјечни санак сада покрива!
Али их има још на гомиле,
Што се ничије не плаше силе,
Него се срче на нас главаре,
Што им не дамо да таламаре,
Бранећ' им враже заврћи коло,
Крваво коло свуђ наоколо!...

Станко.

Слаб је Ђорђија, остара' Иво,
Земља ће за мном полећет' живо.

Деан.

А ђе то млади Црнојевићу?

Станко.

Управо, старче, к Отмановићу!

Деан.

(За себе.)

Ух, злога пута! Удеса злога
За Књаза Ива, владара мога!...
Ух стида! срама! жалосни старче!
С твога огњишта издајство заче!

(Послије дугог ћутања гласно.)

Што је суђено — збити се мора!
Црнојевићи! Црна је Гора
И наша, људи! Спахилук није
Вашега дома и фамилије!...
Ако штујемо у лице ваше
Мале фењере уз сунце наше,
Мираз нијесмо ми Црногорци,
Но мученици, крвави борци!
Вјерни смо Богу, дому, слободи
И Књазу Иву, главном војводи!

Станко.

Ја имам киту посљедовача,
Моја ће страна бит', кнеже, јача!

Деан.

С тобом ће, синко, црн камен бити!
С твојом се китом ти застидити!
У тој је кити све пропалица,
И скитач, блудник и варалица!
А које прави закони гоне —
Вјешају, туку или прогоне!

Станко.

Ти више немој ни једну, кнеже!
Једна једита дријеша, веже...
То султан Мурат како нареди!

Деан.

Његова ријеч овђе не вр'једи!

Станко.

У два се опет свијета слуша!

Деан.

Нек дође амо да то покуша!

Станко.

Није му преша, ево му мене!

А он, Деане, да само крене,
Као год што је пољана ова,
Ледину другу чак до Грахова
Направит' може у мјесец дана!

Деан.

За ново поље нових мегдана
Та би равнина међ' нама била!
Најкраће: мене та турска сила
Не страши, вјеруј!

Станко.

Чудна јунака!

Деан.

Ја јесам јунак и од јунака.
А тебе српска не роди мајка.
Кад тебе једног од свијех наши'
Азије дивље навала плаши!

Станко.

Диваљ је онај који сад виче!

Деан.

Што?

Станко.

Мучи!

Деан.

Мучи ти, издајниче!

(Станко први извуче мач — па Деан. Кн. Перун и пратња и слуге Станкове ставе се између њих — даље говори Деан.)

Овамо, ко је сад Господарев!
Станко ј' издајник и роб је царев!

(Свак се измиче на страну Деанову, осим Ива и Угљеше, који држе Станка.)

Перун.

Ја сам Иванов и Црногорац!
Властелин зетски, (за себе) Даничин отац!

Деан.

(К Станку показујући га мачем.)

Е, ти се не би отима' тако,
Знај, да нијеси Иванов, Станко!
Дâ бих ти оно што 'но се дава

Свакоме оном што поткопава
Крш ови мили и Господара!
Твоје ми име улогу ствара:
Доставит' Иву, казати Књазу
(Хоће да одлази)
За поступ Станков, његову мазу...

Станко.

Не страши, кнеже! та ми се знамо!
И ако н'јесам рођен одавно,
Бољи сам јунак, бољи сам војник!

Деан.

Ја вјерниј' земљи, ти јој издајник!
А за јунаштво као ја буди,
Па да си јунак рећ' ће ти људи!

Станко.

На мом је дому то име ново...
(Отима се слугама.)
Па за то, кнеже, задржи ово...
(Прободе Деана у прси. Пратња Деанова извуче мачеве и заждене се пут Станка. Кн. Перун с извађеним мачем зауставља их.)
Одаље стоко! . . .

Перун.

Немојте људи!
Њему ће отац његов да суди!...

Сви.

Ка' убојици и издајнику!.,.

Станко.

Е, чујеш њину дивљачку вику!

Деан.

(Мачем прободен гледа се низ прси.)

Лијепа дара Црнојевића!...
Ах, да је турски, ил' од Млечића,
Ка' на сан рана радост би била,
Она... ми... слава и дика мила!...
(Спушта се на кољена.)
А сад ме боли... ах боли тешко!...
Крв ми окаља племе витешко!...
(Охрабрује се.)
Кнеже Перуне!... дозови Станка!...
Тако ти среће и овог данка!...
Не бој се ништа од зле намјере,

Свак до сад у ме има' је вјере.
(Диже мач у вис и гледа га.)
Гвожђе! ријез је твој од челика,
А жеља моја бјеше велика
Да служим вјеру, власт, отаџбину,
Па кад помислим сад на судбину!...
Давно је било кад се састасмо
Па ево, гвожђе, ђе се растасмо!
(Баца мач; гледа рану, па око себе)
Придрж' ме који . . једнијем часом,
И мало туд'јен увежи пасом...
(Један из пратње излази и пасом га преко прси увежива и држи уза се.)
Једнијем часом, а час је вијек!...
Сав живот људски — ниједан лијек
Законе бића не измјењива...
(Онај те га држи рече:)
Ал' праве у рај Бог насељива!...
(Долази Станко и Перун. Наставља Деан.)
Војвода Станко, пружи ми руку!
С већим весељем замјени муку
Твојега дома вјернога слуге...

Спаси га, спаси од веље туге! ...
Мој бол тјелесни, ништав је, мали,
При оном што ми на душу свали
С одлуком твојом иħ' у султана —
То ми је теже од свијех ранâ!...
Немој, војвода, кумим те славом
Твојега дома, Марином хрâном!...
За име, немој, свијех светаца,
Мука ти, немој, Црногораца! ...
Ах немој ... немој ... крвави крво!...
На твоје српско огњиште прво
Неизгладима остаће љага,
Наша ће мала малаксат' снага!...
Војвода Станко, пружи ми руку!...
Макни ми, чоче, ту с душе муку!

(Станко у великој борби.)

Ах, благо мени! мој се Књаз бори,
Благо ће бити свој Црној Гори!
Пружи ми руку, ах мили кнеже!
Нешто ме мало још к земљи веже...

(Затиска рану дланом.)

Ах, крви, крви! што хиташ тако?
Још није ништа изрека' Станко!

Ах, крви, крви! ах, крви пуста!
Некаква магла хвата ме густа!...
Војвода Станко! хоћеш к султану?
Кажи ми, јадан, кажи ми, да-ну!
Будеш ли с Ивом и дома оста',
Моја ти, Књаже, крв била проста...
Прођи се синко, остави бруку!
У име тога љубим ти руку!...

(Љуби га у руку.)

Умријех... рецн...

Станко.

(Много премишља — свак очекива
његов одговор.)

Ја ћу к султану!

(Сви пренеражени)

Перун.

Веља му суза низ око кану!...
Умрије!...

Сви.

Зар?... ох!...

Перун.

Кнез се престави,
Аманет дивни свима остави...
Већ њега нема, он нам издану,
Но ко је племић, његову рану
Свак нек целива и закуне се,
Души му тамјан ови принесе:
Ко црногорству не био вјеран,
Богом и људма свуд био ћеран!

Сви.

Амин!...

Перун.

Ком камен ови није свет,
Да буде срамотан, проклет!...

Сви.

Амин!

(Кн. Перун приступа и љуби Деана у руку, остали му сљедују.)

Кн. Перун.

Сад ове црне носмо комате!

Ах, леле нама, Деане брате!

(Узимајући Деана да носе, кн. Перун пут Станка говори.)

Лани кћер си ми ти превластио
Ох, убојице, Богу платио!

(Носећи Деана запијевају слиједеће, које се чује и пошто се с позорнице удаље.)

Сви.

Оваквијех витезова
И велика царства желе,
Ти бӣ горе наше дика,
Сиротнима нама, леле!

Ти си други стожер био
У средини нашег јата,
Ти гром бојни, лик прегнућа,
Дух побједа и дух рата.

Ти си наше црногорство
Узвисио на високо,
Ти си тужне Црне Горе
Син вриједни, сиви соко!

Ти си Богу угодио,
Њему ћеш се помолити,
Он ће нашу отаџбину
Милостиво заштитити.

А ми ћемо сљедовати
Сви твојему аманету,
Служићемо род и правду
И слободу нашу свету...

(Престају. Станко стоји сам пред шатором, гледа за Деановом пратњом, која носи мртва Деана пут Жабљака.)

Станко.

Сад мени овђе стојања није!
Тек спровод они у град приспије,
Сјекнуће Иво, ка' пламен живи,
Уз њега они крилати диви,
Овђе ме затећ' и сатријети,
Овђе ми свашта сада пријети:
Иво и људи и земља иста,
Највише савјест моја нечиста...
— Па нек затече, па нек ме смрви,

Врх Деанове још топле крви,
На траг сирови мога злочина
Нек Иво казни несретног сина!
Ал' Турци!... круна!... краљевске
власти —
То ми не може са ума пасти!

(Крсти се.)

Одби се мене, проклети враже!
Прстом се сваки издајник каже!
У Турке не ћу, па како буде,
Нека ме наши судови суде;
А њих се плашит' ја немам рашта,
Кад Деан исти крв ми је прашта'.
Ноћас ћу дома, милост ме чека,
Да ми је просто — Деан је река'!
Гријешан под ноге пануһу Иву,
Њему ћу казат' истину живу
За све што мени Мурат је дава',
К себи мамио и обећава';
Останут' на ме проклество не ће,
Њему потпора, Ђуру заплеће,
Од сада ја ћу до смрти бити

И он ће мени све опростити...
Па да опрости?... што са мном
бива?...
Треће ја лице бићу уз Ива,
Дворит' ми вазда треба некога —
То не ћу, не ћу, живог ми Бога!
Хришћанство ц'јело нека ме куне,
И то је лакше но бит' без круне!
Па зато ноћас бјежаћу Бару,
Отолен под скут Мурату цару!...

(Спушта се завјеса.)

ПОЈАВА V.

(Даница и Марта.)

Даница.

(Гледа изнад себе и наоколо.)

О, друго слатка! ђе смо, кукала?!
Ха, под шатор? ја под шатор! од
куда?
Под нечи̑ шатор! о Боже чуда!
На кревет туђи зар сам ја спала?
Ух! што је ово, Марто, кукала!?
О, стани, стани, да ли је било
На јави, или тек ми се снило,
Да зазрех Станка ја на ливаду,
Ил' дуга жеља вара ми наду?
Ах реци, Марто, не вара жеља,
О, Станко сунце! о жељо веља!

Марта.

Шатор је Станков, он ти је доша',
Амо ће сада, негђе је поша'.

Даница.

(Весело)

Ах, да, о Марто! о злато мило!
Замишљам што ми се догодило...

(Обрће се око себе.)

Шатор је његов, његове ствари,
Познајем ови споменак стари.

(Находи његову мараму и разгледа весело шатор.)

Ах, шатор је дом јуначки,
Дом весели, пун милине,
Пет' се даје на главице,
По брдима, у долине!

Бирати се вазда може
Мјесто љепше, мјесто ново,
У њему је штит и сабља,
Све покућство јунаково.

Пред њим свезан коњ за копље,
Тун је ован за пециво,

То је тога сретњег дома
Све имање и све живо.

Под шатор се добро спава
На лијепој мекој трави,
О слави се под њим снива
И биткама и љубави...

(К Марти весело.)

Да сам човјек ја бих јунак била!
Барјак Станку пред војску носила!
Ево виђи како би с' вијао!

(Окреће мараму у вису.)

Би ли како ми, Марто, пристао?

Марта.

(Хладно.)

Ја не знам јунак да ли би била,
Да ли би Станков барјак носила —
Наше му боје сад барјак није,
Његов се барјак без орла вије!

Даница.

Без орла? што! Ти си нешто
сјетна?

Ја напротив, ја сам тако сретна!
Но буд' ми, друго, и ти весела
Кад ми је срећа Станка довела!

(Цјеливајући Марту.

Но ђе је? кажи, хоће ли доћи?
Или ћу га ја потражит' поћи?

Марша.

Доћ' ће без сумње, не мисли за то!

Даница.

Да-ну, о Марто, што ти је злато?

Марша.

(Опорно.)

Ништа!

Даница.

Јест нешто крупно, дебело,
Слика је туге на твоје чело,
Твоја ми љубав коб неку крије,
Над мојом срећом та се коб вије.
А... стани, знам сад, нешто сам
снила...

Ту пријед кад сам заспала била:
На руку сив ми соко бијаше,
Са длана мога хљеба ијаше,
По крилма ја га миловах лако,
Док соко сиви шчепа ме тако,
И оба моја извади ока,
И прхну соко ка' пут истока...
Тад што ћу јадна, тад што ћу,
куку!
Док Деан сл'јепој пружи ми руку,
И рече старац: „Амо је свјетлост!
Амо је правда, амо је вјечност!"

Марта.

Бјежимо јаде! бјежимо црне,
Докле се они зв'јер не поврне!
Он је Деана сада убио,
Свој Црној Гори крило сломио...
Станко је поган и чудовиште!
Најжешћу казан злочин му иште...
Станко је ништа и изрод прави!
Он, крвник, хоће све да подави,
Да нема вјере, да нема суда...

Даница.

Прекини, Марто, богме си луда!

Марта.

Оцу и мајци ископа раку,
Он јавно згази светињу сваку,
Он Христа, вјеру и дом издаје,
Што нам је свето, то не признаје!
Крв Деанова сада пролита . . .

Даница.

(Чудећи се.)

Без сумње, Марто, ти си манита!

Марта.

Ах, нека, моја Данице, нека!
Твоја га љубав с милошћу чека,
Знам!... Овој земљи судбина горка
Пријети, ал' ти си Црногорка,
Па чини што знаш и Бог те учи!...
Деана уби и нас се лучи,
У јато друго крвничко оде,
Да поткопава гњездо слободе! —

Даница.

Да л' да се срчим, да л' да се
смијем?
У ово ништа не разумијем!

Марта.

Он ће сад доћи, проћ' не ће дуго,
Овђе те убит', но бјежмо, дру̂го!

Даница.

Станко? он убит' мене?! он мене?!
А цио свијет да на ме крене,
Бранио би ме ка' главу своју,
Живот би дао за љубав моју!
Велиш ми „бјежмо", али од кога?
Ах, мучи Марто, тако ти Бога!
Но чуј ме, друго, што ћу ти рећи:
У сами пака' за њим уљећи
Ја сам готова у свако доба, —
Па он да ради око мог гроба?!

Марта.

А ти ми збогом, већ кад је тако,

Мене ухватит' ту не ће лако...

(Утече.)

Даница.

(Сама.)

А оно мене нек саму нађе,
Ја се од наше не плашим свађе!
Ево му грло, ево му очи,
У срцу крви, па нек је точи,
Ако је само то њему мило,
И оно јадно ту неузбило!...
Станко издајник! и он к султану!
Те мисли коме да на ум пану?
Он! он Деана да је убио?!
Он дому своме крила сломио?!
То није, није, нит' може бити,
То се ни у сан не даје снити!...

(Чује се ход оружана човјека, за тим глас Станков.)

Неко сад иде.

Станко.

(Иза шатора наређује.)

Чим сунце зађе

Хат и све спремно нек ми се нађе
Ту! Ноћ је веле Бајова мајка
Па нек ме стигне Ивова хајка!
(Даница најприје дирнута пријатно, послије се крсти.)

Угљеша.
(Иза шатора.)

Под шатор ствари све ће остати
И оне цуре!...

Станко.

Ја ћу их звати.
(Улази у шатор.)
Устала! (Зачуђено весело.) Ах! благо
мени вило!

Даница.
(Ширећи руке.)

Станко!...

Станко.

Даница! о добро мило!

Даница.

Мој мили Књаже, ах, сунце моје!

Станко.

(Након дугог загрљаја гледећи је.)

Сунца су врућа те очи твоје!

Даница.

Уморан ти си, сједи, па причај!
Али још и још мене цјеливај.

(Станко је цјелива).

Хвала ти буди, о Боже свети!
Ја цар Мурата већ не ћу клети!
Добитни мач му чак овђе сјаше,
Твоје ми ропство ка' смрт бијаше!
Ја сам га дуго, мој Станко, клела,
Клела, но сад га већ не уклела...
Љубави мојој када те врати,
И кад је Турчин, Бог нек му
плати!

Станко.

(За себе.)

Сирота, мисли, роб да сам био
И ропства муке све претрпио...

(Гласно.)

Што причат'! Свака тамо је була

За твоју, мила, љепоту чула!
Једрена, Турци и паше саме
И султан исти за те пита' ме,
Па кад му казах за љубав нашу,
Он даде налог на првог пашу
Да мене пусти мом завичају,
Па ево ту сам, мој мили рају!

Даница.

Био си јунак, већ сви то знамо,
Но љепотица бјеше ли тамо?

Станко.

А што знам, драга, да л' их је
било?
Пред моје очи само се вило
Свуд, вјеруј, твоје чаробно лице:
На мејдане и усред тавнице.

Даница
(Смијући се.)

Тако ми лица утисци трају!...

Станко.

(Цјелива је.)

Ах, пусте очи како ти сјају!

Даница.

(Лагано уклони главу и лако га по руци удари.)

Сад нека! Вазда си искрен био,
Би ли ми, кажи, сад ишта скрио?

Станко.

(Као да мисли.)

Не!

Даница.

Марта до сад овђе је била,
Па пошто сам се освијестила,
Причаше нешто те чудновато...

Станко.

Ја ћу ти за то казати злато:
Деан и Перун овђе су били,
А оба, ти знаш, бјеху ми мили,
Милијих људи немах у Зету,
Отац их посла ту да ме срету,

Питај се л'јепо, па таман сјели,
Док Деан они започе смјели
Да Црногорство своје истиче
И непристојно на мене виче;
И ту се свади и ја га уби...
Знајући како отац га љуби,
Мени ходнице код њега нема,
Жестоку казан за мене спрема.
Па знаш како сам снаша' Данице?
Да смјеста бјежим преко границе!

Даница.

(Најприје узнемирено — послије тише.)

Боже! што рече — да бјежиш је ли?
Прођи се црно! јади те смели!
Зетски војвода да тражи спаса
У бјегству, је ли? Лијепа гласа!
Бјежат'! ће бјежат'? ух, то не реци!
Мислиш ли тако, сад ме посјеци!
Ко? несретниче! преко границе?
Ти! зар из Зете! искрај Данице?...

Не, Станко! Одмах у Жабљак
бани
И под скут главом Ивану пани,
Па што те снађе! Јер не пристоји
Да с' у бјегунце један Књаз броји!
Оглашен правдом Господар Иво
Без сумње може казнит' те живо;
Али је отац који те љуби,
Д'ако те с тога сад не погуби,
Но ће се на свог смиловат' сина,
Молиће земља, сва Књажевина,
И ти ћеш милост добити своју:
Црногорац бит' у земљу своју.
За углед правде твојега дома
Треба у Жабљак да идеш одма,
Па тамо, Књаже, што те задеси,
Ил' те затвори, ил' те објеси...
Љепше је млого за име твоје,
А знаш лијепо мени како је?!

Станко.

Не смијем, драга, иђи код Ива!

Он ће ме наћи за друго крива...
Ти видиш, мним, што Српство
обрши,
Цару се хоће и он све сврши,
Његова ј' сила свуд опасала,
Наш отпор мали њему је шала!
Негђе ми лани цар поручива'
Да ће ме ставит' на мјесто Ива,
Само да вјером својом преврнем,
Од даље борбе народ одврнем...
Ја му се ето обећах тада,
Па је то Иван дознао сада...

(Даница изненађена диже се.)

У Жабљак мени одласка није,
Тамо ти Станко ходит' не смије;
Него ћу бјежат' чим се намрачи:
Под небо ј' шупље, а мрак је свачи...
Ти ћеш бит' зубља мојега мрака
Пратиш ли мене, твога јунака!

Даница.

(Дуго размишља.)

Ах муке ове! ох Боже благи!

А куд би бјежао, куда мој драги?

Станко.

Ја бих под сјајни царев скут пао,
Он ми је Балкан сав обећао...

Даница.

Ни да' Бог тамо, не, никад Станко!
Грдно је вазда учинит' лако.

Станко.

Но да останем и да погинем?

Даница.

У Турску немој, ја те преклињем!

Станко.

Е, да бих знао изгубит' главу,
Ни у латинску нећу државу...

Даница.

Ни тамо нигда не бих ти рекла!
К Турцима ја бих прије̑д утекла...
Но зашто бјежат' из земље своје,

Да грдиш себе и име своје?
(Хватајући га за руку.)
Остани овђе, ох куда крећеш?
Ја ћу те бранит', ти тамо не ћеш!
Наспрама смрти здружимо силе,
Ал' никад, никад из Зете миле!

Станко.

Ја тебе ради бјежаћу само!
Отац ми, мајка не дају амо
У Црну Гору да будеш моја,
Јер ти нијеси књажевског соја,
А ја те љубим, ох љубим јако!
Без тебе душо, св'јет ми је пако!...

Даница.

Остан' ти, драги, то је све лако!
Иво је добар, свађа је била,
Наших закона не ће те сила;
Ти си крив што си кнеза убио,
Ал' он је први мач извадио.

Станко.

Ти моја овђе не можеш бити...

Даница.

Ако си ђетић, нас раздвојити
Ништа не може! неброј пећина...
Најпосл'је Иво не ће свог сина!

Станко.

Назори луди племства и куће
Сметње су грдне љубави вруће!
Турска држава је јединствена
Ђе можеш бити ти моја жена;
Свак ће нас дивно дочекат' тамо,
Балканском трону сад похитајмо!
Уз цара ја ћу цар други бити,
Рад Балкана се и потурчити
Грехота није, вјеруј, Данице,
Балканска, реци, је ли царице?

Даница.

Немој! остави! ни једну више!...
Врлине племства зар т' оставише?
Па ти ме љубиш, кад тако збориш?
У Турску мене ти да одводиш,
У Турску од куд сва зла истичу,

Турцима који браћу ми смичу?
Ја к' њима не ћу, остаћу туна,
А тебе на част балканска круна!

Станко.

За њом ми срце и душа гори,
Жеђа за круном младог ме мори!
Јер што је боље но царовати?
Ришћански султан ја ћу се звати!
Ево ти круна у замјен руке,
Коју ми пружаш, — хајд'мо у Турке!

Даница.

Јуначка круна наша се смрви
Онамо, знаш ли? — Вал један
крви
Уз наш крш ваља ту сјајну круну!
Знамења друга, звијезду, луну
На српско небо јаничар приши,
Кад народ српски слободе лиши...
Не ваља круна из туђе руке,
Ко би је мога' носит' од бруке?!
Ону ти на мач из крви вала

Извади, што је с Лазара пала!
Српске слободе изведи дјело,
На чело тад је носи ти смјело...
О дивно ли ће т' стајати, Боже!
Таква ме круна обрнут' може,
Свуд да те пратим ђе год би био!
У рај, у пако, — ма ђе би хтио,
С тобом ће вјерна твоја Даница,
Ал' никад не ћу бит' издајница!

Станко.

Сад виђу ти се тим изговараш,
А да ме љубиш ти ме то вараш!...
Са шаком једном ђе ћеш горштака
Да Српство дигнеш испод Турака?

Даница.

Не мож' га дигнут'? а ти га брани!
Не уз Мурата, спрам њега стани!
Јер љубав чиста пала је с неба,
Па Србин, јунак, младој ми треба...

Станко.

А Књаз је Станко зар кукавица?

Даница.

То ја не вељу, но издајица!

Станко.

Доста ђевојко! Деан је пао
Зашто је ријеч ту изрекао...
А ја ћу поћи ђе чалма суди,
Српкињом вазда ти овђе буди.

Даница.

Ти збиља пође?

Станко.

Зар у крш ови?

Даница.

Гнијездо вију ту соколови!
Која год тица с камена стана
Овог одлети — црна је врана!
Врат, знади, чисту шеницу квари,
А за лизове — што земља мари?

Станко.

Данице! ти си строга, охола!

Под штит бивајућ' твојега пола,
Ти можеш викат', ти можеш
псоват',
У теби слабост женску ћу штоват'.
У спор оружје није нам исто,
При свем том моје остаће чисто,
Јер ја полазим ђе жене ћуте,
Овамо жене све су смануте!...

Даница.

(На један мах почне се живо
шетати.)

Грозно издајство и злочин худи!
Што ће ти сјутра Станко рећ'
људи?
Ове је земље сва снага слога
И тврда вјера у милост Бога,
Да ће им муке надокнадити
И од Мурата све избавити!...
Што год је српско до скоро било,
Јуначко јато наше је вило,
Пуно смјелости, пуно прегнућа,
У ове горе та нада врућа!
Па ти сад — ух!

Станко.

Балканска царице!

Даница.

О, Боже, пријед посред Рибнице,
Но ја на такви пријесто сјела!
Сујета сушта тебе је смȇла!
(Дохвата га за руку.)
О, јадан Станко! рђа те била!
Зар Црна Гора није ти мила?
Лаж Муратова боље те веже
Но љубав њена, зар, је ли, Кнеже?!
Ах, Горо Црна! ах, земљо мила!
Твоја се с главе сад режу крила!...

Станко.

Ја само још је спасити могу!

Даница.

Када је сложиш под турску ногу!
Ух, грдно ли је бит' издајица!

Станко.

А лијепо балканска царица!

Даница.

Прекин'! не грди! ја сам Зеђанка,
Црногорка, а кћер сам јунака!
То ти је царство балканско лажно,
А наше горско царство је снажно!
Ловћен је виши и од Балкана,
Слобода света, та рајска мȁна,
Под њим се тихо с ловора срче,
Кад царски коњи уз Балкан трче...

Станко.

Данице! Црна Гора је мала,
Грчка се руши, Србија пала,
Јанкова ето Мађарска леже,
Муратов ланац Бугарску стеже,
Кастриот, Ерцег, тек што се муче...

Даница.
(Прекида му ријеч.)

Обадва они нек се потурче,
Па и ти с њима, како ти драго!
Ми ћемо наше чувати благо,
Црн генӣ Турској ми вазда бити,

Она ће с' о нас сва раздробити!
Околној браћи даћемо руку,
Живо им помоћ' кад су у муку!
Аманет свети то ће нам биват':
Братске им боље братски привијат'!
С Ловћена Балкан твој нек прегледа,
Па нека прегне, па нек се неда!
Жали л' ко крви и мушке главе,
Нек ропства јарам на шију ставе!
Наша ће земља све биват' јача,
Јуначко гњездо и гај пјевача!...

Станко.

Црна је Гора потребна хљеба,
А ти је дижеш чак спрама неба!...

Даница.

Сухотна храна хљеб би сам био,
Кад га с духовним не би смочио...

Станко.

Ови су часи веома скупи...

Ти још у моје царство не ступи?

Даница.

По себи ја сам царица мала,
Док Црногорком будем се звала!

Станко.

Остави, јадна, но оли дођи?

Даница.

Ђе се мре, хоћу ја с тобом
поћи,
Ал' не ћу никад, не код султана,
Ни мјеста на трон твога Балкана!...

Станко.

Ти никад н'јеси мене љубила?

Даница.

Моја је љубав дубока била,
А твоја — ниска, варљива, мала!
Сва моја срећа би твоја шала...
А тако стално вјеровах у те!
Слатке ми наде сад ето муте

Зле јаничарске намјере твоје
На отачаство то мило моје!...
Црнојевићу! немој султану!!
Одржи ријеч мени задану...
Жив Црногорац и мртав буди,
Живот је кратак, смртни су људи!
Наша је вјера лијепа, права,
А турска није но зла, крвава.
Наш народ мили и обичаје,
Бијелог св'јета обист' ћеш крајe,
Не ћеш их наћи, не, нигђе, Кнеже,
Па рећи ништа да те том веже!
А ја већ нека, жалосна друга,
Твоја сам била ја вазда руга...

Станко.

Цару сам моју ријеч већ зада'.

Даница.

Ма пријед мени! На, читај сада!

(Вади једно писмо и даје га Станку.)

Станко.

(За себе.)

Ах Боже, Боже! слатка мириса!...

(Гласно.)

Је л' ово оно што сам ти писа'
У очи к Кроји поласка мога?
На памет и сад садржај тога
Ја знам, Данице, и да је тако
Сад ћу га теби читат' овако:

(Гласно на памет.)

Кад би Султан турства био,
Ја бих дао престол мој,
Мухамеда похулио
И назва се сужањ твој!

Стамбол бих ти даровао
И у њему царства трон,
У твом ланцу робовао,
Мио би ми био он!

Лале моје и везири
Љубили ти руке, скут,
Храбре паше и мудири
Падали ти сви на пут.

Рад жêљâ бих продавао
Провинције царства мог,

И тијем бих предвиђао
Сваку миса' срца твог!

За папучу твоје ноге
Анадољу да' бих сву,
И градове њене многе
И фукару њену злу...

(Станко се уставља. Даница га гледа. Станко молећим гласом.)

И сад сам на ту као год прије,
Та иста миса' прса ми грије:
Ево престола, а ево круна,
У мјесто крста — знамење луна,
Узми! ах узми! то ти дат' могу,
Па тајно служи српскоме Богу,
Боље ће Мурат вјероват' мене...

Даница.

У Турској тамо, може бит', жене,
Сујете ради и величине,
Подлости такве творе и чине;
А ми овамо у нашу Зету
Не дволичимо у вјеру свету!

Но читај даље, а све једнако,
Мене је добро прошло већ свако...

Станко.

(Даље на памет.)

А када бих ја Бог био,
Све бих теби мила дао,
Анђеле ти поклонио
И на земљу с њима пао;

Трон блаженства са вјечношћу
Добитци би твоји били,
Вјетар, киша, мрак с свјетлошћу
По вољи би с' твојој вили;

Све небесне сфере што су
И мирове с духовима
И све што је у хаосу,
Да' ти муњу с громовима;

И кључ да' ти будућности
Да у њојзи сама гледаш,
Поклонио могућности
Да се једна с њима вјенчаш.

Рајом, паклом да управљаш,
Подчинио врага рој,
Немогућства да сатвараш,
Све за један цјелив твој!

(Смије се обраћајући се Даници.)

Рај ни пако Бог дат' не ће,
Ал' с три круне нас вјенчаје,
Жезло Грчке и Бугарске
И Србије нам пружаје!

Моћна рука Муратова
Балкан ликом опасива,
Воља царска и судбина
На три трона нас позива...

Даница.

Нек балканска земља наша
Свом остане сретњем пуку;
Јер ако би на њем икад
Ко подига' смјелу руку,

Ватра ће је изгорети
Са огњишта од слободе,

Народ наш се пуштит' не ће,
Ка' теоци да се воде,

Нит' Млеткама нит' Стамболу,
Да се веже, да се пути!
Балкански ће сви народи
За свој Балкан изгинути!

А на њему државице —
То нијесу ситне паре!
Као кусур да послуже
У рачуне међу царе!..
У туђи свијет, под туђе крило,
Ах! ја знам јадна, како би било!

Станко.

Теби љепше биће, вило,
У китноме мом сарају,
Но блаженим хуријама
У свечеву наручају.

Све што исток издат' мога'
Дијаманта и бисера,

И мириса, свиле, злата —
Све је твоје, Божја вјера!

Рој дворкиња и робиња
Да те дворе на миг сваки;
Са мном тебе љубав чека,
Круна, слава, живот лаки!

Даница.

Сретнија бих с тобом била
У колиби, у кућари,
Ал' под наше ведро небо,
Па ће било, то не мари —

Но уз Турке, а под Турке,
Свијет да ми дадеш цио,
Не бих пошла; а без круне
Ти си мени Станко мио!

Станко.

Чар какова ту те веже,
О, најљепши Божи створе?!
Ови крши, ови јади,
Ова брда, ове горе?

Даница.

Што ме веже? Све ме веже:
Ваздух и крв, аманети,
Муке, љубав, род и вјера
И слободе пламен свети!

Што ме веже? Небо наше
Подупрто планинама!
Нас једине сунце грије,
А око нас свуд је тама!

Што ме веже? Спомен дана
Кад ми они цвијет даде,
Кад зачеше у мом срцу
Слатке неке рајске наде...

Станко.

Испунићу твоје наде,
Ти ћеш сретна жена бити!
Но се рјеши, мила, брзо
Ове ст'јене оставити...

Даница.

Ах! не могу, јер одзиве
Ђе бих могла њине чути?

Глас пушака и јунака
Ђе ће љепше одјекнути?

Станко.
(За себе.)

За бадава, све је иста,
Црногорство пред њом блиста!
Крсти вука, вук у гору,
Црногорки Црну Гору!
Али мени бират' треба
Међу крстом, међу луном;
Што је боље: крст — Даница,
Или луна с сјајном круном?

Даница.

Што мислиш, Станко, ти тако дуго?

Станко.

Ја бирах ето, а шта ћу друго!
Волиј' сам круну но тебе младу,
Волиј' сам Балкан и волиј' владу!
С другом ћу тамо ја краљевати,
А ово можеш ти задржати
(Враћа јој писмо.)

Ка' спомен један зетског Књажића,
Сад намјесника Отмановића...
Јер од Стамбола све амо што је,
До мјесец дана то ће бит' моје!
А ако сам те ја цјеливао,
Са уста цјелив тај ми је пао...

Даница.

(Узимајући писмо.)

Поглед и пажња, неброј цјелива,
То се зар тако сад оцјењива!?
Траг ће на души твојих цјелива
Да црногорство моје умива:
Ту ме цјелива, и овђе и туда,
На очи, чело, по лицу, свуда,
Цјеливе ја ћу очистит' твоје,
Па нек остане свакоме своје!...

(Отаре чело са оним писмом,
па му га, пошто га избуца, ба-
ца на прси, за тим говори)

Ти изрод, Турчин и издајица,
Ја Црногорка, мала царица!

Станко.

(Зачуђен гледа је.)

Дивне срџбе, дивна гњева.

Црногорки баш приличи!
Како јарост и уврједа
Њен лик дивни још подичи!

Како ћу је оставити?
Мени без ње пута није!
Ах, да Деан не погибе,
Руке да' бих обадвије!

(Станко, Даница, Угљеша и Иво
с коњем.)

Угљеша.

Е Господару! дижи се, дижи!
Пјешак се многи и коњик ближи
Крајем Бистрице! ту су! већ лете!

Даница.

(Весело пљеска рукама.)

Еј то су наше јуначке чете!
Питаћемо се сада за здравље
За твој Балкан и за Подунавље!?

Станко.

Још мало ја ћу у луг умаћи,
Сва ме ту војска неће моћ' наћи,

Но ходи са мном, прекрасни створе,
Најљепши цв'јете од Црне Горе!

Даница.

Да! Кад ме твојим цјеливом кориш,
И тако црном одлуком мориш!
Кад младост моја и лице моје
Утиска нема на срце твоје, —
А Зети тебе не веже ништа?

Станко.

Вежеш ти, мила!

Даница.

А друго ишта?
Ка' отачаство?...

Станко.

То баш ни мало!

Даница.

Мени је за њим највише стало!
Остан'!

Станко.

Не могу!

Даница.

А куд ћеш?

Станко.

Цару!

Угљеша.

Господару! Већ војска на Тару!
Јаши! Сад ће те ту опколити!

Станко.

(К Даници.)

Хоћеш ли, цуро, са мном ходити?
Ја пођох!

Даница.

Цуро!... Ђе издајниче?

Угљеша.

(Немирно.)

Војска се, Књаже, сада примиче!

Станко.

Ђе ми је коњ?

Угљеша.

Коњ ево!

Станко.

Ђе слуге?

Угљеша.

Бјеж', Господару, сад није друге!

(Станко се спрема као да хоће да узјаше.)

Станко.

(С коња.)

Дођи амо, пружи руку!
Ту на сапи скочи живо,
Црне Горе занесена
И најљепша ти одиво!

Даница.

Ох! не јаши, најугледниј'
И најхрабриј' од јунака,
Ког из мојих наручаја
Сад одводи памет лака!...

Станко.

Па зар не ћеш? баш не мари!
Цура тамо биће доста...

Даница.

А момака и Србаља
Колико их амо оста!...

Станко.

Ти си била, може бити,
Већ са другим заручена,
Па ми не ћеш сљедовати,
Да постанеш моја жена!

Даница.

Ах! не грди, не срамоти!
То ти, Књаже, не пристоји!
Кунем ти се овим часом,
То код мене не постоји!...

Станко.

Збогом остај свакојако,
Ти се удај, не дангуби!
Твога сретњег вјереника
Него мене боље љуби!

Па му јутром и вечером
Крстом, Српством пуни уши,
Док се ови соко врне
И све то вам не поруши!

Даница.

Куку мени без оружја!
Чуј! издајник како рече!
Крста, рода, злотвор клети
Ови сада да утече!?

А да не ћеш, убила те
Крв и љубав земље ове,
Којој спремаш, потурице,
Стидни јарам и окове!...

(Даница отима од Угљеше мач, он јој га неда већ је отура од себе)

А да не ћеш! пусти, робе,
Најгрђега одметника!
Пусти, скитњо, да убијем
Црногорског издајника!

(Обрће се за собом и виђа црногорску војску.)

Ево војске, но чуј Књаже:

(К војсци:)

Ко ухвати одметника,
Кнез Перуна кћи, Даница,
Прима за свог заручника!

Моја рука, десет села
И два двора у Жабљаку
На част да су Црногорцу
Осветнику и јунаку!...

Станко.

Та је рука мени била
Намјењена, невјернице!
Зар око ње да се грабе
Те што иду убојице?

Ма ничија бити не ће,
Кад не мога моја бити!
Невјернице! црном земљом
Сада ћу те заручити!

(Рањива је, па даље наставља.)

Док је оних стрмих гора
И обруча и литица
И чељади у њим' чиле,
Као Деан и Даница —

Мучно ће се наопутит'
Ивановој Књажевини,
Потегом ће страшном бити
Султановој царевини!

Збогом кршу мученички!
Са твојијех са висина
Већ ме кориш, већ ме мориш
С мог издајства и злочина!...

(Осврне се још једном на Даницу, затисне очи и пође. Један војник долази на рањену Даницу, подижући јој главу говори.)

I. војник.

Лијепа младост!

II. војник.

Је ли још жива?

III. војник.

Чија ће бити ово одива?

Један часник.

(С неколико војника)

Напријед момци, стић' ће се лако!

За издајником и у сам пако!

(Прва три војника, часник и остали прелазе преко позорнице на страну куд је Станко утекао. Долази кн. Перун с неким другим војницима.)

Кн. Перун.

(Живо идући, не видећи још Даницу.)

Издајник црни, кнежев убица!
А ко је то? (Познаје Даницу) Ах!
моја Даница!
Сачувај Боже, то она није,
Нити се овђе крв моја лије!...

(Подижући Даницу упрепашћен.)

Мило дијете, јединче моје!
Данице! Дане! Зле судбе твоје!
Што ти се деси, дијете драго?
О моје добро, о моје благо!
Одкуда овђе, о мезимице?
Од куда? кажи, ти несретнице!.
Од куда? ох знам! отровни скот те
Мојему дому и срцу оте!...
Ах проклет био, угасо људи!...

Ка' Деанове што моје груди
Оштријем мачем ти не пробучи,
Но кћер ми уби и дом обручи!...
(Хоће да продужи поћеру.)
Стић' ћу те, скоте и арамијо!
(Но од н̂једа и жалости опет се уставља.)
Ах! но сам јадан већ остарио!
Мушка ме прва издаје снага,
Да стигнем куће и дома врага;
У ноге моје сасуше љета
Олово тешко, те већ полета
И маха нема — момачког маха,
Да ме занесе у облак праха,
Што сукоб врући и разбој диже,
Па да сам тамо од сваког ближе!
Све ме је прошло! Орлина стара
Уморна крила нек сад одмара
На своме дому и пепељаку!...
А с ким ћу дома? Аох, сираку!
Строге ме судбе бич строги бије,
Синова немам а браће није,
На разна поља падоше славно,

А моја Јела умрије давно!..
Ово ми бјеше утјеха, нада,
Ох Боже свети, ох што ћу сада?!

(Пада над Даницом и љуби іе.)

Данице, срце! Данице, чедо!
Твоје ме лице препада бл'једо!...
Ђе му је румен и свијеж мајска?
Она милина и сладост рајска?
Ђе му је живот, ђе осмјех мио,
Ох куд одлеће, ох куд се дио?
Данице, синко, отвори очи,
На твоје лаке ноге ти скочи!
Руке ми склопи око̀ло врата,
Устани, д'јете, зове те тата!
Бог није, ја мним, рекао тако,
Да мене добро остави свако...
И не ће, не ће, ето је... дише...
Господе! теби не иштем више
Никакву милост до кћер ми врни,
Јер без ње што ће живот ми
црни?!
Драго дијете, исправи главу,

На влажну зло је лежати траву...
Па зивни тату! Де, срце моје,
Јер тако крв се из ране твоје
Излива нагло! Пружи ми руку,
Рад мене чедо — савладај муку!
Овамо Петре! Видаче! да-ну!
Дајте што да јој свежемо рану,
Па пустој мојој нос'те је кући,
За вама тужан ја ћу се вући!

(Војници узимају Даницу.)

Даница.

Ах, лакше, лакше! за Бога, људи!
Ви ме давите... Бог с вама буди!

(Они је постављају.)

А... тата!... ту си, мој мили тата!
Рана је моја ту иза врата,
Ал' смртна није, остаћу жива,
Но немој мислит', да сам што
крива
Имену твоме и нашој части!
Несретник један у жице страсти
Мојега срца забаву тражи;

Невјешта св'јету, невјешта лажи,
Попузнух оче, нијесам пала,
Поштена кћер сам твоја остала!
Крива сам исто као тић мали,
Који се с гране из гњезда свали
Пријен но лака он стече крила —
Тако сам, оче, ја згријешила!
Како је њему доље под граном,
Тако је мени под овом раном!
Озеба' и наг он нестат' може,
Нестанем ли ја, о, тада Боже!
Тебе ћу, оче, поздравит' мио,
Овако тебе и свијет цио:

Прост бијели ови свијет!
Просто Књазу љубавнику!
Просто Станку! ал' непросто
Црне Горе издајнику!...

(Спушта се завјеса.)

ЧИН III.

ПОЈАВА I.

Иван бег и кнез Перун.

Иван-бег.

Е Боже, Боже! Свашта се збива!
Она ђевојка, је ли још жива,
Кнеже?

Кн. Перун.

Дуата, но слаба доста!
Па да пијене, смрт њена проста,
При јаду који земљи пријети...

Иван-бег.

Е, људи могу све поднијети!
Мој кнеже, што ћеш? зло је до-
маће!
Мач црногорски јуначки знаће

Опет злу томе на путу стати,
Но треба радит', треба хрвати!...

Кн. Перун.

Готов сам, Књаже, на жртву сваку,
И да' бих живот за твоју длаку!
За службу Књаза, дом и државу
Никад нијесам штедио главу!
Ни по сад не ћу, па фала Богу,
Хрваћу тако све док узмогу!...

Иван-бег.

Прекјуче у Љеш изрод је стига'
И барјак турски на њему дига',
Ту оно мало исјека' страже,
Па гласник јутрос и то ми каже,
На Скадар удрит' да намјерава...

Перун.

Градова наших, наших тврђава
Скадар је глава, бранит' га треба!
Снабдјевен водом, са доста хљеба,
С оружја доста, с триста јунака

Та тачка нама. Књаже, је јака!
При том су на њем осам топова,
Које нам лани дужде дарова...
Ваљана, храбра има главара:
Дебељу Вука из града Бара.

Иван-бег.

Јест Скадар тврђи од сваког
града,
Но да ми, кнеже, видимо сада,
Би ли га било напустит' боље
И сву му раван и зетско поље,
Па крај држати, држат' се гора
И у крш чекат' нашег злотвора.
Напуштит' ништа, знам, добро
није,
Ал' ко би хтио бој да убије,
Ма ће од Скадра па до Ситнице,
У она поља, оне равнице,
Задружан тамо мора' би стати
И више но ми снаге имати.
Жа' је вароши, градова, села,
Које би војска сјутра омела,

Жа' је Зећана, мука их чека,
Ал' другог сада нема лијека,
Но у крш да се измакну амо
И Турке мушки да дочекамо,
Па како буде и што Бог суди,
А биће добро, прегну ли људи!

Перун.

Прегнуће људи, ту сумње није,
И крв пролити сад најрадије,
Тим још радије што издајници
Војсци су турској тој предводници!
Ово ће добро за земљу бити,
Свашто се љепше сад рашчистити:
Од двора твога па до кућаре
Како ко мисли и како маре
За образ, вјеру и отаџбину!
Знаће се, кад се облаци вину
На поља наша турском коњицом,
Кога ћеш сином, ког издајицом
Зовнути, Књаже!

Иван-бег.

Љепше је тако!
Па нек зарати и сами пако.
Српствоват' са мном бар ћу знат'
ко ће.
А нек се турчи који год хоће!
Мени једнако — сам други био.
Најпосље сам бих за крст се био!
Обичај није мојега трага
Да пита за број дома ми врага!
Но устај, кнеже, спремат' се треба!
У над прегнућа и правде неба.
Побједа, слава, наша ће бити,
Црна се Гора сад прославити!...

Сви главари на договор
Требају ми овђе сада.
И Ђорђија нека дође,
Та једина моја нада!...
(Излази кн. Перун. Иван-бег наставља сам.)
Куку мени за увијек!
Што ћу јадан? ох судбино!

Црне муке! црних јада!
Куку земљо! куку сине!

А што сам ти згријешио,
Небо свето, небо право,
Те ме тако јадна стара
Уцвијели одвећ здраво?

А војник сам вјерни био
Теби вазда, Боже свети,
У твој дар се уздах, а не
Да ћеш мени све отети!...

Но што да твој мрав разбира
Непроничне осуде ти?!...
Овога ми спаси сина
И државу, Боже свети!

А Станка ће постигнути
Моја љубав, моја храна:
Њега не ће суминути
Нити пропаст нит' зла грана!...

О султане! што ми дјецу
У мој срећни дом завади,

Нек ти други српски Милош
На мач несит дроб извади!

Што се машаш земље моје,
О лакоми лакомниче?!
Што дијете премами ми
О крвниче, прекрвниче!

. . . .

Станко сине! сунце моје!
Станко! Станко! жељо жива!
Црну Гору зар остави
И несретњег оца Ива?!...

О дијете! немој тамо!
Боже! мога сина врати
И бурног ми заход жића
Том милошћу, ах, позлати!...

(Иван-бег јако погружен, спушта се на једну столицу. Долази Књаз Ђорђе, Перун и главари. Послије неколико тишине, Ђорђе приступа Иву лагано га зовући.)

Ђорђе.

Оче! оче! главари су
На твој позив окупљени...

Иван-бег.

(Као иза сна)

Већ залуду сад долазе
Једном гробу, једној сјени!...

(На једном устаје.)

Браћо моја и јунаци!
Што се случи већ сви знате!
Да у моју крв душмана
Ви и земља сад имате!

Заједно смо прегорели
С муком пропаст царевине,
И при кршу милом овом
Све ударце зле судбине.

Али ко је очекива',
Ко се чуду овом нада,
Овом чуду под којијем
Моћ ми духа снагом пада?!

Ви сви знате срце моје
И тежње му најсветије,
Ох! да никад ту не куца
А и сада да га није!

Кад излеже змију љуту,
Змију љуту отровницу,
Кад излеже отпадника,
Кад излеже издајицу!...

Издајицу!... мач је ови
Балше старог и мој био —
Сине Ђорђе! ево ти га,
И срећно га ти носио!

Па ме свети! па се свети!
С дома нашег скидај љагу!
Јер ја јадан већ не могу
Ни из куће на тољагу...

Главари.

(Сви.)

Сретно било, Господару!
Књаз Ђорђија нека живи!

Иван бег.

И да вам је на аманет,
Соколови моји сиви!
Једна рука са пет прста
Па сви пет су неједнаки:
Ови ће ви добар бити!
Станко узе пут опаки!...

Сви.

Живио нам Књаз Ђорђија!

Ђорђе.

Хвала, оче, на твом дару,
И свијема вама, хвала!

Сви.

Хвала Иву Господару!

Иван-бег.

Стојања ви овђе није,
Душман вам се већ примиче,
Устрашена Зета наша
Вас у помоћ ето кличе!

Него хајте, ђецо, хајте!
Код Турака мах је зорни,
Мисле: Станко кад се предâ
И ми да смо сви покорни...

Похитајте и добите,
Још побједу ту да виђу,
Прије него јадне кости
Ове старе у гроб сиђу!

Кн. Перун.

Господару! а ти сабље
Благослови наше сада!
(Главари ваде сабље.)

Иван-бег.

На нашу је страну правда,
Света правда све надвлада!
(Узимајући све сабље у руке)
Сабље бритке осветнице
Наше вјере и језика!
Бог нек свети благослови
Ваш самоков од челика!

И побједу уберите
Нашој земљи и држави,

Да се свети крст хришћански
Над мјесецом поисправи!

(Главари прихватајући сабље од Иван-бега, љубе га и одлазе. Остаје Ђорђе. — Иван-бег и Ђорђе.)

Ђорђе.

Сада, оче, научи ме
Опријет' се душманину,
И како се побјеђује
Ти вјерноме кажи сину!

Иван-бег.

Побједе су, о дијете,
Од свачеса усовније:
Све с логора на логору
Њихово се јато вије...

Сад долете па одлете,
Сад на једну страну шену,
Сад се вргну на крилима
Па на другу опет крену.

Најрадије нагоне се
Ђе се мушки творе дјела,

А заволе страну боље
Смјеле војске, вође смјела.

Правда, талих, дрзновење,
Очајнички бој бијући,
Често бројно надмоћије
Предобива у бој врући.

То је случај баш данашњи:
Небрат тебе битком нуди,
У тој битци по што по то
Добитником, Ђорђе, буди!

Мученичка земља ова
То од дома нашег тражи,
Да погине, да се сатре
Сад коначно душман вражи!...

Ђорђе.

Може бојна навит' срећа,
Да се Станко жив ухвати,
У случају том како ћу
Ја с њим, оче, поступати?

Иван-бег.

Питаш како?... како хоћеш!...
Као с братом, а да како?
С Станком... зар што?... с издај-
ником
Под мач, Ђорђе, већ никако!

Али немој!... стан' да виђу!
Убит' сина!... немој сине!...
Црна гласа и ужаса!
Аох небо! зле судбине!

(Излази Иван-бег.)

Ђорђе.

Што ми рече: „Под мач, Ђорђе!“
Иза тога: „Немој сине!“
Ухватим ли у бој Станка,
Да л' да живи ил' да гине?

Дужност и глас од природе
У његову груд се боре,
Сина жали, али мрзи
Издајника Црне Горе!...

Па и мене чуства иста
Као тужног. оца даве:
У крвника гледат' брата.
А бит' брата — нема славе!

Е сад што бих према томе?
Што бојева Бог нареди!
А што год се дома гата,
Све то мало на пут врједи!...

(Одлази Ђорђе.)

ПОЈАВА II.

(Шатор Ђорђијин. Логор међу Горицом и Ситницом. — Ђорђе и кн. Перун.)

Кн. Перун.

Сад момче једно из Балабана
Дође и каже: „Из турског стана
„У нас је синоћ, то из убаха,
„Дошао човјек, блијед од страха,
„Поче гријешит', кумит' ме поче:
„Код кнез-Перуна отиди, чоче,
„Реци му, рад га бих виђет' био,
„Када бих к њему приступит' смио,
„Корист му може бит' од састанка:
„Иво сам, слуга војводе Станка.“

Ђорђе.

Нека момче то потрчи
И доведе одмах Ива,
У наш логор појава му
Сад је важна, занимљива.

(Одлази кн. Перун)

Ах, д'ако се буде Станко
Покајао, благо мене!
Па оружје на Турчина
Да он са мном сад окрене!

Ела, брате, млијека ти,
Што нам једна прса даше,
И оне ти крви којом
Наша срца закуцаше!

Ела, брате, љубави ти,
Која брата с братом веже,
И оног ти светог чуства,
Што нас у крш ови стеже!

Трон на чечко сваки стоји,
Неки мање, неки више!

Кад двојица на њ' се пењу,
Злу столицу прекривише!

Обори се и разбије,
И у мрве он се смрви,
А док други исправи се,
Много прође зноја, крви!...

Па ако си жељан власти,
Ја ћу твоја слуга бити,
Наком оца, ја ћу тебе
Владаоцем прогласити.

Боже! који ратовима
Искушења земљи дајеш!
Боже срца који људска
Створио си и познајеш!

Од заблуде врати брата!
Боже, милост ту укажи
И загаси властољубља
У срцу му пламен вражи!...

(Кн. Перун се враћа.)

Сједи кнеже! Што би река'
За долазак слуге Ива?

Кн. Перун.

Не знам ни још, па ме ватра
Љубопитства мори жива!...

Ђорђе.

Ма нагађи, па што буде!
Једнако нам све сад пише
Већ када се војске двије
Наспрема се окупише.

Кн. Перун.

Уходе се бојим, Књаже!...

Ђорђе.

Што! Зар и то бити може?!
Да л' су тако ниски људи?!
Ах суди им, суди Боже!

(Кн. Перун гледа крајем крила
од шатора.)

Кн. Перун.

Оно момче иде ка̂-да!...
За њим Иво сјетно краче...

Ђорђе.

Да се мало потуђио,
Кораци му сјетни значе.

Кн. Перун.

Што је, да је, сад ћеш чути
Овђе слуга чим уљеже.

Ђорђе.

Нек га пусте к мени прићи,
Мојој пратњи реци, кнеже.
(Кн. Перун се диже и иде да уведе Ива.)
На себи бих река' ка' да
Добре да ћу чути гласе,
Срце ми је узиграло,
А крв, мислим, не вара се!...
(Долази Иво.)

Иво.

Милост, милост, Господару,
Несретноме отпаднику!
Милост, Књаже милостиви,
Отачаства издајнику!

Милост даруј, па удави!
Ево глава нек опане!
Али име издајника
Да ми на род не остане!

Божјег лица гледат' не ћу!
Зубима сам мајку клао
Већ када сам Црну Гору
И мог Књаза издавао!

Ах грјешан сам, ал' се кајем!
Но помилуј, милостиви!
Јер још искра Црногорства
У куту ми срца живи!

Њу не мога угасити
Брата твога воља строга,
Не! вјеруј ми, сјајни Књаже!
Не! тако ми живог Бога!...

Ђорђе.

Милосрђе — веледушност
Врлине су хришћанина,

А тим пријед у Књажева
И по роду властелина.

Устај! попут блудног сина
Црна Гора тебе прима!

(Кн. Перуну.)

То ћеш, кнеже, у мом стану
Објавити данас свима!

Пријекоран бит не смије
Од никога кад се каје,
Као пријед Црногорац
Он на ново сад постаје.

(Иву.)

Причај што год за војводу,
Којему си био слуга!
Да нијесу опорност му
Замјенила чуства друга?

Иво.

Не! већ...

Ђорђе.

Што не?...

Иво.

Не! Војводу
Иста жеђа за власт мучи,
Жеђ која је још нарасла,
Од када се он потурчи.

Већ му ништа није свето,
Ма баш ништа што је наше,
Од кад му је султан дао
Чин најстариј' свога паше!

Ђорђе.

(За себе)

Боже! такво чудовиште
Зар за брата мени даде!
И осуди да се кољем
Око вјере с њиме саде!

(К Иву.)

А да кажи, кад је тако,
Што сад мисли паша млади?

Иво.

С ону страну хумског блата
С великом се војском клади.

На ширину силан сједи
И прикупља што му треба,
Брзо ће вам ударити,
Он прилику само вреба.

Кн. Перун.

А колико има војске,
Којом Станко располаже?

Иво.

Нека мало поразмислим...
(Обраћајући се пут Ђорђа.)
Допусти ми, сјајни Књаже!

С њим је чиста Анадолца,
Мало више, мање мало,
Хиљада је двадест синоћ
Иза мене с њим остало.

А уз то су три хиљаде
Из Јанине убојника,
Додај томе друге десет
Из Једрене коњаника.

И још нешто Арбаније,
Покупљене тамо амо,
Рад алака и рад броја,
Теке да је више само.

Кн. Перун.

Та, у опште, војска је ли
Усталашна, храбра, жива?
Је ли жељна боја, крви?
Господару, питај Ива!

Иво.

Војска му је храбра, жива,
Особито Јанинаши,
Сва заједно силна, зорна,
А наш отпор њу не плаши.

Ђорђе.

Кудијен ће ударити,
Би ли мога' казат' нама?

Иво.

Изнад Груда положај ће
Војска узет' поврх страна,

То ће бити Јанинаши,
При том нешто Арбаније,
Свега тамо шест хиљада
Убојника, више није!

А на мосту од Цијевне
Биће нешто мање мало,
У заставу кад би војсци
Овој горњој требовало.

И код ове три хиљаде
Као ватре коњаника
Тисућа ће бити десет
У све тамо убојника.

Пред војском је Осман-паша,
Вјешт, јуначан, змија љута,
Права сабља пророкова
Из корица истргнута!

Припаће се уз тијесни
Кланац Ђафе од Гвозденца,
Па Личником, Сиљевиком
Домашит' се Хелма в'јенца.

За задаћу Медун има
Да освоји и опали,
Па лагано низ Стубицу
Подгорици да ували.

Ту да стане, док му војска
Књаза Станка руку пружи,
Која 'но ће истим махом
Све до Блата да закружи.

На мостове приправљене
Морачу ће хладну прећи,
Осман-паша на мост горњи
У Вранићe тад ћ' уљећи.

Па ће грлом од Лужнице
Врх заузет Зеленике,
И дугачки турски ланац
Свијаће се, од прилике,

Да се тако све закучи
Од Убала до Плавнице,
И цијело Љешкопоље
До извора од Ситнице.

Па већ пољем и том гором
Примицат' се пут Жабљака;
И не мисле, ово рећ' ћу,
Нађ' отпора у вас јака.

Ђорђе.

Ђе Морачу намјерава
Пријећ' небрат, мож' ли знати?

Иво.

С неком китом пашајлија
Рекао је препливати

Тамо, негђе доље, тамо...
Гле! Памети моје слабе!
А! сад знадем, спомињем се:
Међу Српску и Дај-бабе.

Ђорђе.

Срешћемо се и питати,
Што та мисли потурица!
Безбратник сам, ал' нијесам
Ја биједна удовица!

Та будала прекусана,
Што доброту држа моју,
Ка' над неку малодушност
Уздиза' је храброст своју!

Ах, брзо ће видијети
И цијенит' боље брата,
Ако игђе ухватим га
Од Ситнице па до Блата!...

(К Перуну.)

Сад војводе зови, кнеже,
Да на савјет дођу амо,
Да видимо, да снађемо,
Да ту војску дочекамо!

(Иву.)

Ти у броју мојих слуга
По данас ћеш остануте...

Иво.

Док невјерство не оперем
Овако ћу застанути!

(Иво излази. Војводе долазе.)

Ђорђе.

(Војводама.)

Друштво вјерно по оружју

Оца мога остарала,
Да наредбе вама дајем
На мене је коцка пала!

У прилику сваку другу
Ваш савјет ми скуп би био,
Ал' у ову братску свађу
Мучно бих га примит' хтио!

Брат је мене нагрдио
И старе ми мученике!
Повој није нашег дома
Још завија' издајнике!

У крв битке што нас чека
Црнојево игра племе!
Да остане сјајно, часно,
Ил' под клетвом страшно бреме!

Црнојевић ја сам браћо!
Бој се сваки мене тиче!
А највише кад издајство
На сред дома мога ниче!

Па је моје да издајство
На издају самог пане,
А на име, част и кућу
Слава давна да остане!

Одговорност ја сву примам
Спрам прошлости и пошљетка,
У сјутрашњи бој Ђорђија
Што убере, њему нека!

Чујете ли како рекох?

Сви.

Сви чујемо Господару!

Ђорђе.

Не мислите, соколови!
Над у нашу срећу стару!

Побједа ће бити наша!
У храброст се уздам вашу!
Вићећемо ко ће први
Воде хумске попит' чашу!

Е, сад, Лале војеводо!
Дико моја, мој соколе!

Нека ти се Кучи рано
Сиљевиком сви помоле!

Вас је Куча јато пуно,
Храброст вам је гласовита,
Ловорова моја грано
Око Кома обавита!

У заставу врућу нек ви
Са Ножице стане Васо!
А на десну твоју биће
Мој војвода, храбри Красо!

Хото, Пипо, на лијево
Десиће се твоје крило,
На том крају по Турћије
Не бојим се да би било!

То су браћа и јунаци,
Издат' један другог не ће,
А бројем вас има нешто
Од тисућа десет веће!

Немојте се испрвице
Опирати нападачу,

Док средина турске војске
Не прегази на Морачу!

Но и Медун напустите,
Тек у дубље да уљеже;
Кидишите када барјак
Мој видите на Побр'јеже!

Војвода Лале.

Слушаћемо, Господару!
Закон нам је твоја воља!
А не мисли, војска наша
У бој сјутра биће боља!

Задавам ти Божју вјеру!
Мејдан наш ће ови бити!
Унуци ће Дрекалови
Сјутра у бој одвојити!

В. Пипо.

Стан' да видиш, војеводо!
Пипера је нас помање,
Ал' ловори ђе се беру
Досежемо дуже грање!...

В. Красо.

Оставите, људи, хвале!
Виђећемо што ће бити!
Зар ће моји Крастенићи
Ког пред собом пропустити?!...

В. Хото.

А да вид'те, ја сам овђе
Са најближег боју краја;
Добију ли сјутра Турци,
Постају ми Хоти раја!

В. Васо.

О, немојте, браћо драга,
Да се овђе погонимо,
Ко ће више учинити,
У напријед говоримо!

Бој је мучан — умира се,
Усовна је бојна слава:
Јак а невјешт битку губи,
Мрежа лови силна лава!

Ми главари и до сад смо
Војсци нашој почињали,

Спрам војничких јатагана
И наши су мачи сјали!

То је мала, но гледајмо
Да се душман сад добије,
И вођ нови новом славом
Себе и нас да покрије!...

Ђорђе.

Ако Бог да! Сада хајте
На речена мјеста вама!
Господња ве закрилила
На том путу рука сама!

(Излази Лале и остали главари који су му придијељени приступајући руци Ђорђији.)

Кн Перун.

Господару! њима рече;
Сад и нама кажи како...

Ђорђе.

Оно добро ујачисмо,
Па овамо сад је лако!

У Бијелог има Павла
Пет стотина коњаника
И два пута још толико
У опанке убојника.

А капетан Јован броји
Пет хиљада полетара,
Катунскијех орлушина,
Којијема нема пара!

То ћу себи задржати
И узећу Црмничане,
Та уздана да ми војска
За плећима сјутра стане!

Још хиљаду коњаника
Од Зете ћу изабрати,
Па с том војском међу Крусе
И Ситницом ја ћу стати.

Теби дајем Љешкопољце
И Љешњане и Зећане,
До Балшина тамо града
Да та војска с тобом стане.

А нахија сва ријечка,
Та је војска муња сува,
Њу ћу само оставити
Да ми Жабљак град очува.

Знак ударцу нашем биће:
Кад најпрво грун Турака
Почне да се горе хвата
Испод села од Фармака.

Јесте ли ме разумјели
Витезови моји красни?

Сви.

Јесмо добро, Господару!

Ђорђе.

Помога' ви сад крст часни!

Кн. Перун.

Господару! Старац један
У Вуковац мач зна читат';
Што ће сјутра у бој бити,
Можемо ли њега питат'?

Тај је старац из Кокота,
Деведесет има љета.

Ђорђе.

Сујевјерје и гатање
Православна вјера смета;

Но пошто сам сигур да ће
Дан сјутрашњи за нас бити,
Сметати вам ноћас не ћу
Тога старца добавити.

(Излази кн. Перун да доведе
онога старца.)

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

(Долази старац, војводе се смију)

Кн. Перун.

Ево мача скованијех
Од челика жестокога!
Бирај, старче, који хоћеш!

(Старац приступа набадајући при
мачу једнога од војвода.)

В. Оливер.

Ја Оливер не дам мога!
(Старац приступа другоме.)

В. Дабижив.

Да се врача на мом мачу,
Ка' на зрна од сочива!
Пусти стари мач пламени
Вјерног друга Дабижива!
(Старац приступа трећему војводи.)

В. Калета.

На тај ништа виђет' не ћеш,
Јер од крви траг те смета!
Мој старино, несташни га
Запуштио кнез Калета!
(Одбивен, приступа четвртом војводи.)

В. Остоја.

Дуж тридесет љета рата
И толико још двобоја
Немилостан спрам оружју
Бивао је кнез Остоја!

У њем ништа виђет' не ћеш
До дубоких зарезина,
И међ' зупце још кошчина,
Што залаже палошина!

(Одбивен и ови пут старац стоји зачуђен међу њима. Јован кап. вади свој мач и даје га старцу.)

Кап. Јован.

А 'но у мој гледај, старче!
Не видиш ли у њем славу,
Озрове ми душе, вјеруј,
Посјећ' ћу ти ноћас главу!

(Старац узима мач из кап. Јована и дуго га гледа.)

Старац.

Добар комат, страховити!...
Оклен ти је гвожђе ово?
Нека! Станте... виђу ка'-да,
Тај је био на Косово!

Видите ли те црвене
Крајријеза што су жице?
То су капи крви царске
С Муратове џигерице!

Милошев је ка' да био!
Ево вид'те! што се чини,
Пред шатором свиленијем
У крвавој мјешавини!

За тим, ево, находи га
Под плуг ратар усред поља,
Ђе се јадан одмарао
Од крешева и покоља!

У руке га мушке хвата,
С њим не смије замахнути...
Ах, како ће, кад га дивљи
Надварају Арнаути?

Чим се гвожђа чудотворна
Мирни ратар дохватио,
Волове је упрегнуте
Насред поља оставио.

Па из поља од милине
Уз планину с њим побјеже:
У срце му плам освете
Додир гвожђа тог ужеже!

Што ћу причат' даље што је
С овим гвожђем до сад било?
Но, најкраће: у Црну се
Гору оно поопштрило!

Ђорђе.

То је било, него кажи
Наком сада што ће бити?

Старац.

Књаже млади! круно сјајна!
Ти ћеш сјутра — побједити!

Ђорђе.

А за даље мож' ли, стари,
Што у мачу погодити?

Старац.

(Иза дугог ћутања и гледања у мач.)

Могу! да ћеш после рата
Преко мора одлазити!...

Ђорђе.

Још да хоћеш што год казат',
Би нам свима било мило!

Старац.

(Иза дугог гледања.)

Вријеме је и крешево
Неке знаке изгладило. . .

В. Оливер.

Кажи ишта ако знадеш,
Ми смо, старче, спремни свему!

К. Јован.

Кажи, стар си, што нас чека,
Бојати се немаш чему! . . .

Старац.

Чуј, Јоване, Озров сине!
Истину ћу вама рећи,
Па да ћеш ме, ка' си река',
Мачем ноћас тим посјећи!

Сјутра сјајну побједу ће
Књаз Ђорђије одржати,
Али зетски крш у круну
Дуго не ће њему сјати!

Кад тад Турци освојиће,
Ка' Србију сву осталу,

Ову дивну и јуначку
Бановину вашу малу.

Па ћете се узмакнути
С те равнице у клисуре,
Ђе валови турског мора
Не ће моћи да истуре.

Али ће вас запљускиват'
У невоље и у јаде,
Сва вам добра поплавити
Без слободе и без наде...

Кап. Јован.

Добра куд ћеш, старче, бољег
Од слободе и од наде?
Ми нијесмо ништа криви
Царевина што пропаде!...

Старац.

Не! Отолен с руке вам је
Да је опет уздигнете,
А не ћете, докле брата
На сјеверу не стечете.

К. Јован.

Далеко је сјевер хладни!

Старац.

Ал' Русија, млада мати,
Узданога брата вама
Хоће брзо одњихати!

Брат на чудо ц'јелом св'јету
Узрастиће и приспјети,
Од њега ви нико ништа
Учињети не ће смјети!

Кап. Јован.

Како ћемо познат' брата?

Старац.

Војеводу и пастира
Бог ће вама даровати
Из ћелија манастира!

Ка' обични свештеници
Тај духовник не ће бити:
Осим крста црквенога
На се не ће он носити

Нити црну камилавку,
Нит' мантију, нити штаку,

Већ доламу, сабљу, токе
И челенку на калпаку!

Тај ће брату пружит' руку,
Чак са југа на сјеверу,
И за братску узданицу
Један другом даће вјеру.

И од када добијете
Под крст тога војеводу,
Почећете низ клисуре
Разасипат' ви слободу

И у Зету и у друге
Душанове бановине,
Ви спајања опет бити
Узрок . . . љепше царевине!

(Старац почињући се колебати.)

Напрега' сам... много душу...
У будућност... са читањем!...
Придрж'те ме!... да са мачем...
Овим чудним... сад... не панем!...

(Приступа к. Јован и кн. Перун, први узима мач из руку старчевих а кн. Перун га изводи из шатора.)

ПОЈАВА III.

Бојно поље.

(Даница — Марта. Даница обучена у веселе хаљине, заврнула рукаве носећи кондијер с водом, а Марта други с вином. Даница дубоко замишљена и сјетна гледа бој.)

Даница.

(За себе.)

Тамо брата два се боре,
Ох, случаја грозовита!
На чију ће душу пасти
Она тамо крв пролита?

(Па на једном весело.)

Е баш тако! тако! тако!
Ево боја! ево хора!
Прашина се страшна диже
Љешкопољских испод гора!

Бјеже Турци! благо нама!
Виђи Марто, што се чини!
Чујеш брда како јече?
Раван види како дими!

Марта.

Дим је поље притиснуо,
Коњаници бој ту бију!

Даница.

А барјаци ето наши
Весело се кроза њ вију!

Марта.

Вјереник је мени тамо
И отац ми остарали,
И за њим су помиљели
Оба моја брата, мали!
(Плаче.)

Даница.

Па што плачеш? весели се!
Дан је ови знаменити!
Ти си сретна кад си могла
На бој све то испратити!

Марта.

Па и сама ја се бојим!
Чујеш људи како вичу?
Видиш како погоне се,
И пут нас се већ примичу!

Још страх ме је да се рана
Твоја, друго, не отвори!
Знаш, теби су забрањена
Помицања и напори!

Даница.

Данас све је допуштено,
Само једно не, плакање!
А с ума ми бјеше пало
Рањеничко моје стање!

(Размичући завој с ране.)

Сад ка' срце нек ми рана
Отворена к небу стоји!
С боловима браће Срба
См'јешају се боли моји!

(Показујући јој нека сломљена
копља, сабље и мачеве.)

Ето видиш по ливади
Изломљена копља ова!
Док се тако скрше, сломе,
Бол замисли витезова!

И те сабље искривљене,
И пребјени мачи ови,
Што у борбу оштетише
Они дивни соколови!...

I. Рањеник.

Воде! воде!

Даница.

Чујеш Марто?

Марта.

Неко ка' да иште воде?!

I. Рањеник.

Воде!

Даница.

(Трчи к рањенику и напаја га водом.)

Ево мој јуначе

И браничу од слободе! —
И сретна ти рана била!
Од ње брзо преболио,
И наскоро опет другу
На Једрену задобио!

I. Рањеник.

Привежи ми малко ову,
Јер ми махом крв источи!...

Даница.

Хоћу брате! како не ћу?
Ах, ђе су ми, Марто, очи!

Видиш, ови војник нема
Десне руке нити ока,
А на прси рана му је
Једна грдна предубока!

I. Рањеник.

Десна рука остаде ми
У балчаку мача мога
Спрам састанка Већег брда,
Већег брда и Малога!...

(Даница по што га превеже одлази с Мартом.)

Даница.

Оздравићеш, оздравићеш!
А ми даље ић' морамо,
Да још којем мученику
Нашу малу помоћ дамо!

Марта

Ја се јежим када ране
И још мртве гледам људе!
И бојим се да и нама
Двјема данас што не буде!

Даница.

Ја с' не бојим, Марто драга!
А што нама бити може?

Марта.

(Опазивши још једног рањеника, рукама на лице.)

О, рањеник ето други!...
Сав у крви, свети Боже!

Даница.

(Приступајући и томе рањенику.)

Еј, јуначе! оли воде?
Или вина би ли мало?

II. Рањеник.

О, да ми се напиг' вина,
Па ме тада и нестало!
(Даница му даје вина, а он гледајући га.)
Познајем га! То је вино
Из берскијех винограда!
Еј дала ти рука Божја!
И да си ми здраво млада!
(Рањеник пије.)
Ну, погледај, па ми кажи,
Што сад чине војске двије?

Даница.

Доста слабо виђет' могу,
Прашина се страшна вије!

II. Рањеник.

О странама медунскијем
Бије ли се бој још тамо?

Даница.

Ка' пут Хота тутањ неки —
С те се стране чује само!

II. Рањеник.

А видиш ли што од Блата?

Даница.

Пут Зетице Турци бјеже!
Наша војска за Турцима
У Говеђи Брод уљеже!

II. Рањеник.

Непријатељ држи ли се
До Цијевне игђе више?

Даница.

Барјаци се ето наши
На бр'јег р'јеке помолише!

II. Рањеник.

Доста, доста! буди жива!
И мени је лакше сада!
Наша војска добила је,
Она турска већ пропада!

Него, цуре, хајте даље
Да још кога утјешите,

Или вином као мене
Рањеника напојите!

Марта.

(Напрасно устављајући се.)

Ја се бојим даље ићи!
Ови призор мене страши!
Рањеници ту што леже
Сви нијесу они наши!

Овђена је попадао,
Попадао фес и капа,
Међу мртве и рањене
Виђела сам и Арапа!

Даница.

Твој кондиjер мени пружи!
Ја ћу ићи док узмогу,
То сам дужна светој вјери,
А за Српство све ја могу!

(Марта се враћа, а Даница сама продужује.)

Станко.

(Иза једнога трна гледа по пољу.)

Ох, ту жртвâ чудо што је!...
Зуби шкрипе на све стране!

Како јадни Црногорци
Свој завичај мили бране!

А на моје Анадолце
Смрт копрену црну свија!
Аох роде! ух злочина!
Пака' на ме грјешна зија!

Је ли она? ил' сјен њена,
Што се вије по разбоју?
Или геніі Црногорства
Навјештава пропаст моју?!...

Ко је, да је, јавићу се!
Јер ме жива жеђа мори,
И дави ме, ка' издајство,
Што учиних Црној Гори!...
(За тим Даници.)
Мало воде, Црногорко!

Даница.

Мало воде?... оно ко је?
Је ли машта? Боже свети!
Да л' ме око вара моје?
(Премишља)

Воде даћу и Турчину,
Кад је рањен нека пије:
Турчин рањен већ опасан
Он за нашу страну није.

(Пружа му кондијер с водом. Станко пригнуо с кондијером, пије, окренут лицем к Даници.)

Ко је ово?... суд овамо!
Не труј воде, отровниче!

Станко.

(Држећи јаче кондијер.)

И још мало!...

Даница.

(Отимајући му га са свијем.)

Ни кап више!
Крста, Српства издајниче!

Станко.

Вода ова живот враћа,
Твоје кад је дају руке!
Сви болови одумину
И најжешће прођу муке!...

Даница.

Тебе? ту си, сада, Књаже,
И владару од Балкана?!

Станко.

Да! ево ме, ту сам, што ћеш?
Допао сам тешких рана!

Ја се хтједох горе припат',
Па гром сретох у висине!
Еј, радиј' сам и овако
Него пузит' у низине!...

Даница.

(Виче.)

Ко је витез! ко је јунак!
Посјеците издајника!...

Станко.

Хришћанскијех чујеш р'јечи
Тјешитељке рањеника!...

Даница.

Рањена сам у сред срца!
Рањена сам у сред душе!
А рукама све твојима,
Што ми срећу истргнуше!...

Рањена сам у љубави!
Рањена сам у младости!
Отрова ми живот слатки
Пун весеља и радости!...

Рањена сам у поносу!
Рањена сам као жена,
Које чуства вазда бише
Узвишена и искрена!...

Станко.

Па се свети, женска главо!
Дивно ти је сад запало!
Ову битку кад изгубих,
За живот ми није стало!...

Даница.

Да се светим!? то не могу,
Мој несретни вјерениче!
Љубав права, љубав чиста,
Ни у гроб се не одриче!...

Ти ме рани по тијелу,
И по срцу и по души!

А твој злочин спрама дома
Љубав моју не угуши!

Да се светим?! Глас љубави
Првобитне то ми брани!
Твоја су ми мрзна дјела,
А мили ми твоји дани!...

(Подиже му главу и даје му воде да пије.)

Станко.

А, овакве у рај нема!
Опрости ми, жено света!

Даница.

Кајеш ли се, што се роду
И хришћанству ти одмета?

(Станко затеза одговорити, а међутим прилети Угљеша са два Турчина и однесу Станка рањена.)

Угљеша.

Ето наше Господара!
Унесимо њега живо!
Цару, вјери и Турћији
Без њега би било криво!

Станко.

(С рамена Турака, који га носе, отискујући Даницу.)

Не кајем се! али жалим
Што не шћеде моја бити!
Но се и још надам да ћеш
У Скадар ме походити!...

Даница.

(Сама.)

Он је спасен! а побједа
Савршено наша оста!
Па сад земља биће мирна,
А ево јој славе доста!...

Све је на свом добро мјесту!
Само биће ово моје,
Што је данас празно, пусто,
Без никакве цјели своје!...

Још како бих преживјела
Покор Станков страховити!
С побјеђеним вјереником
Свак ме може прекорити!

Рече: да се и још нада,
Да ћу њега походити...
Као добра вјереница
Ја то морам учинити!

Али како? Морача се
У језеро бистро слива,
А оно се у Бојану
Пред Скадарски град излива...

О Морачо, вјечни доме!
Причувај ме од пећина,
Док у крило Језера ме
Твог не предаш плавог сина!...

Пак ће оно, као ђевер,
Довести ме испред града —
Ето тако походићу
Вјереника мога млада!...

(Скаче у Морачу,)

ПОЈАВА IV.

Иво.

(Водеђи Осман-пашу.)

Осман-пашо! ти си јунак,
Па спокојан сада буди!
Милостивиј' Господар је
Наш Ђорђија од свих људи!

Осман паша.

Валан слушај, Црногорче!
Све једнако за ме бива,
Кад се пустих да ме влаше
Под оружјем хваташ жива!

А по вјери не може ме
Мач каурски препанути!
Оба ће ми, након смрти,
Ока моја останути

Отворена ка' кутије,
Кад ми станеш сјећи главу;
Турци небо насљеђују,
Кад на земљи траже славу!

В. Оливер.

(Водећи једног бега.)

Беже, у бој ко је јунак
Што добије то понесе!
Али адет у нас није
Да се робу квар нанесе!

Бег.

Кад се спремах походити
Ове ваше ломне краје,
Питах каду, која сама
На кули ми сад остаје:

Кажи, кадо, добро моје,
Је л' од смрти ишта теже?
„Робовање од смрти је
„Још мучније, виду, беже!“

В. Дабижив.

(Водећи Селим-пашу)

Моја војска, Селим-пашо,
Седам пута јуришива!
А твоја је других седам
До Мораче чак одбива!

Селим паша.

Што је фајде, седам пута
Хрвати се по мејдану,

Када храброст анадолска
На Ћемовском данас пану!

В. Остоја.

(Цјелива к. Јована.)

Нема грома без из неба!
Ни јунака без горштака!
Свијема нам данас поче
Твоја славна мишца јака!

В. Калеша.

(Грлећи в. Остоју.)

Мој Остоја, дивна дана!
И побједе виђи наше!
Погибоше данас Турци!
А ево им овђе паше!

(Почињу долазити други војници. За тим Ђорђе с многим барјацима турским окружен, војници су весели и грле се међу собом.)

К. Јован.

Унуци ће пјеват' наши
Славу овог срећног дана,
Ал' под ноге још нек наше
Тресне поље од мејдана!

Коло, момци и јунаци!
Куд ће љепше поигриште,

Него ово љешевима
Покривено разбојиште?!

Коло! пјесму запјевајмо!
И вијенац колом свијмо!
Па вијенцем од јунака
Вођу нашег опколимо!

Сви пјевају.

Живио нам круно сјајна!
Живио нам, Нашљедниче!
Храбра војска Иванова
С војводама теби кличе!

Хура! хура! добитнику!
Хура! Књазу и јунаку!
Од којега Црна Гора
Очекива срећу сваку!...

Ђорђе.

(Скида капу.)

Слава Богу ратовања!
Слава вама, браћо драга!
Слава милој Црној Гори,
Која данас скрши врага!

Сви.

Слава теби, Господару!

Ђорђе.

Колико је, војеводе,
Дан данашњи покосио
Бранилаца од слободе?

Сви.

Још не знамо, Господару!

Ђорђе.

Ивану су вазда били
Прва брига рањеници;
Јесу ли се још превили?

Сви.

Сад ће, сад ће, Господару!

Ђорђе.

А јесте ли ви, главари,
Сви од боја остануди?
Гле! Ђе ми је Перун стари?

В. Калеша.

Кнез је Перун погинуо
Таман на крај хумског блата!
Видио сам кад је пао
С бијелога свога хата!

Ђорђе.

Жао ми је старог кнеза,
Вјерног слуге оца мога!
Душа му се веселила
Уз пријестол вишњег Бога!

В. Остоја.

Он је срећан, Господару,
Што је данас славно пао!
За њега би грђе било,
Да је старац жив остао!...

Мало прије кћи његова
Даница се утопила!
Видио сам, кад је млада
У Морачу ускочила!

Ђорђе.

Еј, Данице, несрећнице!
Несуђена снахо моја!
Страст љубави спрама Станка
Љубав дома свлада твоја.

(Калети.)

Те два паше, тога бега,
Вод', Калета, оцу Иву,
И од стране ц'јеле војске,
Изручи му харност живу

